

VšĮ Investuok Lietuvoje

ATVIROS VYRIAUSYBĖS INICIATYVOS

*Darnaus vystymosi tikslų integravimas į
teritorijų planavimą*

VIEŠOSIOS KONSULTACIJOS

*Darnaus vystymosi tikslų integravimas į
miestų ir gyvenviečių planavimą:
problematika, prioritetai ir galimybės*

ATASKAITA

Ieva Punytė

Kristina Simonaitytė

Vilnius

2018

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Turinys

1.	Santrumpos	2
2.	Įvadas.....	3
2.1.	Viešosios konsultacijos tikslai ir laukiami rezultatai.....	3
2.2.	Darnus teritorijų planavimas: viešosios konsultacijos turinys	4
3.	Viešosios konsultacijos vykdymo metodologija	6
4.	Viešosios konsultacijos vykdymo aprašymas.....	7
5.	Išvados.....	13
6.	Naudota literatūra/šaltiniai.....	15
7.	Priedai	15

1. Santrumpos

AM – LR aplinkos ministerija

DVT – Darnaus vystymosi tikslai (arba Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.)

JT – Jungtinės Tautos

KTU – Kauno technologijos universitetas

LR – Lietuvos Respublika

LRBP – Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas

NPP – Nacionalinė pažangos programa

NVO – nevyriausybinių organizacijų

VDU – Vytauto Didžiojo universitetas

2. Įvadas

2.1. Viešosios konsultacijos tikslai ir laukiami rezultatai

Teminio tyrimo metu atskleistos kelios pagrindinės nagrinėjamos srities problemos, kurių sprendimų paieškoms ir pasiūlymams būtų naudinga viešosios konsultacijos metu gauta informacija ir įžvalgos. Pirmiausia, darnus vystymasis, o ypač DVT bei jų integravimas ir lokalizavimas nacionalinėje politikoje, yra dar nauja tema tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse, todėl norint tinkamai pasirengti efektyvios ir taikomos DVT integravimo metodikos rengimui, reikėtų susipažinti su ekspertų siūlymais dėl techninių elementų, pavyzdžiui, kuriems DVT (bei atitinkamai jų uždaviniais ir rodikliais) turėtų būti teikiamas didesnis prioritetas ir kodėl; į kurią alternatyvą – strateginį ar teritorijų planavimą (ar abi sistemas), – reikėtų labiau orientuotis integruojant DVT; kokia forma metodika turėtų būti pateikta, kad ji iš tiesų būtų naudinga ir lengvai taikoma; ir kita.

Viešoji konsultacija taip pat būtų naudinga sprendžiant vieną esminių su DVT ir jų naudojimu susijusių problemų, t. y. temos aktualumo trūkumas. Su miestų planavimu dirbančių ekspertų ir kitų suinteresuotų šalių apklausa leistų išplėsti su šia tema susipažinusiųjų bei galimų įgyvendintojų ratą.

LR Vyriausybės 2016-2020 m. programos įgyvendinimo plane yra iškelti tikslai diegti darnaus vystymosi principus į viešąjį valdymą bei užtikrinti darnų teritorijų ir infrastruktūros vystymąsi ir plėtrą – viena to išraiškų ir yra DVT integravimas, pasinaudojant strateginio planavimo ir teritorijų planavimo sistemų reformomis.

Tyrimo metu pademonstruota, jog a) darnaus vystymosi tema nėra pakankamai žinoma ir deramai suprantama, trūksta žinių ne tik apie DVT ir jų integravimo į nacionalinę politiką naudą, bet ir planavimo, derinančio ekonominį augimą, socialinę gerovę ir aplinkos kokybę, vertę; b) nors darnus vystymasis ir yra minimas svarbiausiuose šalies planavimo dokumentuose, priemonės jo siekimui ir progreso stebėjimui neegzistuoja arba yra nepakankamos, ir c) identifikuota, jog pasinaudojus proga, jog inicijuojami strateginio ir teritorijų planavimo sistemų reformų procesai (rengiami nauji LRBP ir NPP) bei rengiamasi atnaujinti miestų bendruosius planus/institucijų veiksmų planus, yra susidariusi galimybė integruoti DVT kaip dalį šių strategijų/vizijų/tikslų pagrindo.

Tyrimas taip pat atskleidė, jog prieš diegiant tam tikrą metodologiją, kuri siūlytų DVT integravimo ir lokalizavimo priemones nacionalinėje ir vietinėje politikoje, yra būtina viešoji konsultacija su a) darnaus vystymosi ir DVT, b) strateginio ir teritorijų planavimo ir c) tiesiogiai su miestų ir gyvenviečių planavimų dirbančiais ekspertais, siekiant išsigryninti, kokį galutinį produktą galėtų pasiūlyti šis projektas, efektyviai ir sėkmingai integruojant darnaus vystymosi principus.

Taigi, bendras viešosios konsultacijos tikslas yra *įtraukti visuomenę ir kitas suinteresuotas šalis, su jomis diskutuoti ir tartis, siekiant nustatyti aktualias/esmines atskirų viešosios politikos sričių problemas ir sutarti dėl tinkamiausių jų sprendimo būdų ir priemonių.*

Pagrindinė viešosios konsultacijos tema – DVT integravimas į miestų ir gyvenviečių planavimą, siekiant identifikuoti darnaus vystymosi problemas (temines, planavimo ir valdymo), galimybes ir išsigryninti galimą DVT lokalizavimo metodologijos pasiūlymą.

Konsultacijos metu buvo siekiama nustatyti aktualiausius DVT 11 *Darnūs miestai ir bendruomenės* uždavinius (kurie išryškina iššūkius ir galimybes) bei darniam miestų vystymuisi svarbiausius kitus

DVT (neskaitant DVT 11); identifikuoti galimas sąsajas su esamais ir rengiamais strateginio ir teritorijų planavimo dokumentais; išsigryninti praktiškiausią metodologinės priemonės DVT integravimui formatą (įskaitant, koku būdu ji galėtų pasiekti auditoriją, kuriai yra skirta).

Pagrindiniai viešosios konsultacijos tikslai:

1. Išryškinti prioritetinius DVT 11 uždavinius ir sąsajas su kitais DVT ir su tuo susijusias DVT integravimo galimybes Lietuvos kontekste, įskaitant darnaus vystymo rodiklius, būtinus Lietuvos progreso įgyvendinant DVT stebėjimui;
2. Išsigryninti metodologinės priemonės, skirtos DVT integravimui, formatą

Laukiami konsultacijos rezultatai:

1. Rekomendacijos DVT 11 / visų DVT integravimui į teritorijų planavimą (įskaitant rodiklių parinkimo sistemai ruošiamas rekomendacijas, paremtas DVT), išsigryninus vietinę DVT 11 ir darnaus vystymosi apskritai problematiką;
2. Metodologinės priemonės DVT integravimui formato pasiūlymas

Pasiekus šiuos rezultatus konsultacija konkrečiai prisidės prie LR Vyriausybės 2016-2020 m. programos darbų „**Darnaus vystymosi principų įdiegimas viešojo valdymo srityje<...>**“ ir „**Teisinės aplinkos sukūrimas, siekiant užtikrinti darnų teritorijų ir infrastruktūros vystymąsi ir plėtrą**“ įgyvendinimo.

2.2.Darnus teritorijų planavimas: viešosios konsultacijos turinys

Darnaus vystymosi tikslai (DVT, angl. Sustainable development goals, SDGs) – tai 17-a Jungtinių Tautų 2015 m. priimtų globalių tikslų, kuriais siekiama iki 2030 m. panaikinti skurdą, užtikrinti taiką, visų pasaulio gyventojų socialinę ir ekonominę gerovę, nepaliekant nieko užnugaryje, bei saugoti planetą ir kovoti su klimato kaita.

DVT 11 „Darnūs miestai ir bendruomenės“ – šiuo tikslu siekiama, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs.

Viešosios konsultacijos pagrindas buvo elektroninė apklausa, taip pat pusiau struktūruoti interviu (žr. dalis žemiau apie metodologiją ir proceso organizavimą).

Apklausa buvo skirta daugiau sužinoti apie su teritorijų ir/ar strateginiu planavimu dirbančių ekspertų žinias apie DVT, jų nuomones apie darnaus Lietuvos miestų vystymo problematiką ir reikiamus pokyčius, taip pat DVT 11 aktualiausius uždavinius bei apskritai DVT prioritetus. Konkrečiai ekspertai, nuolat dirbantys su miestų ir gyvenviečių planavimu, ir kitos tema susidomėjusios šalys, buvo klausiami apie:

1. Respondentų susipažinimo su DVT lygį ir patirtis su DVT (kur teko girdėti; ar jie prisideda prie DVT siekimo; jei taip, prie kurių DVT prisideda jų darbinė ar papildoma nuo darbo veikla);
2. Darnų miestų vystymą(si) Lietuvoje: kodėl Lietuvoje miestai vystosi (ne)darniai; ko trūksta, kad miestai vystytųsi darniau;
3. Šiandienos problematiką ir ateities iššūkius žvelgiant per DVT 11 uždavinių prizmę, kurie DVT 11 uždaviniai yra aktualiausi;
4. Platesnį kontekstą: kurie kiti DVT (neskaitant DVT 11) yra aktualiausi darniam miestų vystymuisi

Apklausoje respondentams buvo pateiktas nedidelis kiekis papildomos informacijos: visų DVT vizualas (Figūra 1), DVT 11 uždaviniai iš JT Generalinės asamblėjos rezoliucijos (Lentelė 1) ir pateiktos nuorodos pagal poreikį sužinoti daugiau (globalgoals.org, kadangi puslapio lietuvių kalba apie visus DVT nėra).

Figūra 1 JT Darnaus vystymosi tikslai

Pusiaus struktūruotais interviu buvo siekta geriau suprasti galimą DVT vietą visoje strateginio ir teritorinio planavimo sistemoje, kitų sektorių identifikuojamą DVT integravimo naudą bei konkrečias DVT integravimo į teritoriją bei strateginį planavimą naudas tiek plačiajai visuomenei, tiek NVO, tiek privačiam sektoriams. Interviu temos buvo modifikuojamos priklausomai nuo pašnekovų: bendra DVT integravimo ir politikos pagal DVT formavimo nauda bei esama problematika šiandien buvo aptariama su NVO ir privataus sektoriaus atstovais; galimybės ir poreikiai – su viešojo sektoriaus ir akademijos atstovais; integravimo priemonės – su visomis suinteresuotomis šalimis.

Lentelė 1 DVT11 Darnūs miestai ir bendruomenės uždaviniai iš JT Generalinės asamblėjos rezoliucijos (Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.)

11.1. Iki 2030 metų užtikrinti visiems galimybes turėti tinkamą, saugų ir prieinamą būstą ir naudotis būtiniausiomis paslaugomis, taip pat atnaujinti lūšnynus.
11.2. Iki 2030 metų suteikti galimybę naudotis saugiomis, prieinamomis, pasiekiamomis ir darniomis transporto sistemomis visiems, gerinant kelių eismo saugumą, ypač plečiant viešąjį transportą, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamų asmenų, moterų, vaikų, asmenų su negalia ir pagyvenusių žmonių poreikiams.
11.3. Iki 2030 metų didinti įtraukią ir darnią urbanizaciją bei visų dalyvavimu pagrįstą, kompleksinio ir darnaus gyvenviečių planavimo ir valdymo gebėjimus visose šalyse.
11.4. Didinti pastangas apsaugoti ir išsaugoti pasaulio kultūros ir gamtos paveldą.
11.5. Iki 2030 metų smarkiai sumažinti su gaivalinėmis nelaimėmis susijusių mirčių ir jų paveiktų žmonių skaičių, taip pat labai sumažinti tiesioginius ekonominius nuostolius, susijusius su pasauliniu bendruoju vidaus produktu, kuriuos sukelia gaivalinės nelaimės, įskaitant su vandeniu susijusias gaivalines nelaimes, sutelkiant dėmesį į neturtingųjų ir pažeidžiamose padėtyje atsidūrusių žmonių apsaugą.
11.6. Iki 2030 metų sumažinti vienam gyventojui tenkantį neigiamą miestų poveikį aplinkai, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui.
11.7. Iki 2030 metų suteikti visuotinę galimybę naudotis saugiomis, įtraukiomis ir prieinamomis žaliomis ir viešomis erdvėmis, pirmiausia moterims ir vaikams, pagyvenusiems žmonėms ir žmonėms su negalia.
11.a. Remti teigiamus ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšius stiprinant nacionalinės ir regioninės plėtros planavimą.
11.b. Iki 2020 metų labai padidinti miestų ir gyvenviečių, patvirtinančių ir įgyvendinančių integruotą politiką ir planus, susijusius su įtrauktimi, veiksmingu išteklių naudojimu, migracija ir prisitaikymu prie klimato kaitos bei atsparumu gaivalinėms nelaimėms, skaičių, kurti ir įgyvendinti holistinį gaivalinių nelaimių rizikos valdymą visais lygiais remiantis Sendajaus gaivalinių nelaimių rizikos sumažinimo programa 2015–2030 metams.
11.c. Remti mažiausiai išsivysčiusias šalis, įskaitant finansinės ir techninės pagalbos teikimą, naudojantis vietinėmis medžiagomis statančias tvarus ir atsparius pastatus.

3. Viešosios konsultacijos vykdymo metodologija

Vykdamas viešąją konsultaciją pavadinimu „JT Darnaus vystymosi tikslų integravimas į teritorijų planavimą“ laikytasi visų konsultacijos vykdymo etapų: **inicijavimas, organizavimas, vykdymas, analizė, vertinimas, viešinimas**.

Viešoji konsultacija įvykdyta taikant elektroninės apklausos ir pusiau struktūruotų interviu konsultavimosi metodus.

Elektroninės apklausos „Miestų ir gyvenviečių planavimas ir JT Darnaus vystymosi tikslai“ tikslai buvo keli: 1) išsiaiškinti DVT žinomumo lygį tarp su miestų planavimu susijusių ekspertų ir kitų suinteresuotų šalių, 2) įvardinti ekspertų išskiriamą darnaus miestų vystymosi problematiką tiek DVT sistemos rėmuose, tiek bendrai, 3) išryškinti prioritetinius DVT uždavinius ir sąsajas su kitais DVT ir su tuo susijusias DVT integravimo galimybes Lietuvos kontekste, ir papildomas tikslas: 4) pasiekti daugiau suinteresuotų šalių ir didinti DVT žinomumą, supažindinti tikslinę auditoriją plačiau su šia tema.

Pusiau struktūruotų interviu tikslas buvo detaliau išanalizuoti DVT integravimo būdus ir galimybes į strateginio ir teritorinio planavimo sistemas Lietuvoje, tokio integravimo poreikį, lūkesčius ateinančius iš skirtingų sektorių ir integravimo kuriamą vertę planavimo procesuose ir naudą plačiajai visuomenei.

Konsultavimosi metodas nr.1: Elektroninė apklausa

15-os klausimų elektroninio klausimyno (Priedas 1) išplatavimo ir duomenų rinkimo kaštai buvo maži, bet leido vienu metu greitai ir efektyviai pasiekti tikslinę auditoriją, taip pat iš skirtingų Lietuvos regionų. Apskritasis stalas, konferencija ar panašaus tipo metodai tą, tikėtina, būtų užtikrinę prasčiau. Tokiu metodu taip pat buvo užtikrinamas ir respondentų atsakymų autentiškumas. Kadangi respondentai galėjo palikti savo kontaktus (el. pašta), jeigu norėtų gauti apklausos rezultatus ir tolesnę informaciją, jie taip pat buvo užtikrinti, jog skelbiant rezultatus jų atsakymai išliks anonimiški¹.

Pagrindinės apklausos suinteresuotosios šalys buvo:

- *Miestų ir rajonų savivaldybių specialistai dirbantys su teritorijų planavimu*
- *LR aplinkos ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų specialistai dirbantys su teritorijų planavimu*
- *Kitos ministerijos ar valstybinės įstaigos, kurių specialistai (a) dirba su teminėmis DVT sritimis, (b) dirba su strateginiu planavimu, (c) yra atsakingi už DVT stebėseną/komunikaciją;*
- *NVO dirbančios su konkrečiu ar bendrai visais DVT ir/ar teritorijų planavimu*
- *Universitetai, tyrimų institutai dirbantys su DVT ir/ar teritorijų planavimu*
- *Privatus sektorius taikantis darniu/atsakingu vystymu paremtus investavimo/vidinės politikos modelius*

¹ Apklausoje dalyvavusių asmenų kontaktiniai duomenys (tų, kurie juos nurodė) ir jų pateikti atsakymai yra žinomi projekto vadovėms, tačiau viešai neskelbiami konfidencialumo tikslais (reikalui esant, prašome kreiptis į projekto vadovę – žr. Priedai 4 ir 5).

Klausimyno rezultatai buvo susisteminti pagal išsikeltus viešosios konsultacijos tikslus; uždari klausimai buvo analizuojami pasitelkiant statistinius metodus, atvirieji klausimai buvo koduojami ir ieškoma dažniausiai pasirodančių sričių, temų, sąvokų, keliamų problemų, siūlomų idėjų. Į gautus rezultatus buvo atsižvelgta formuojant tolimesnius projekto pasiūlymus.

Konsultavimosi metodas nr.2: Pusiau struktūruoti interviu

Viešosios konsultacijos metu buvo įgyvendinti 17-a pusiau struktūruotų interviu. Šis metodas leido palaikyti panašią visų interviu struktūrą ir aptarti tas pačias temas, bet tuo pačiu suteikė laisvės modifikuoti interviu ir prisitaikyti prie kiekvieno pašnekovo kompetencijų ir interesų.

Pasirenkant pusiau struktūruotų interviu respondentus buvo teikiamas prioritetas a) atsakingiems strateginio / teritorinio ir nacionalinės politikos formavimo ar su šia veikla susijusiems ekspertams, b) ekspertams išmanantiems darnaus vystymosi tematiką, c) nepriklausomiems darnaus vystymosi analitikams / konsultantams / privataus ir akademinio sektorių atstovams, vykdančioms ar vykdžiusiems konkrečius projektus paremtus DVT tematika tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu.

Interviu suinteresuotosios šalys buvo²:

- *Viešasis sektorius*
- *NVO*
- *Privatus sektorius*
- *Akademija*
- *Nepriklausomi ekspertai*

Kiekvienas interviu buvo dokumentuojamas ir sukaupiti užrašai buvo suvesti į bendrą dokumentą. Interviu analizuoti koduojant atsakymus, ieškant bendrų ryšių, sąsajų ir temų tarp skirtingų suinteresuotų šalių ir bendrame kontekste.

Visos viešosios konsultacijos rezultatų analizės ataskaita buvo pasidalinta su visu kontaktų sąrašu (įskaitant visus respondentus nurodžiusius savo el. pašto adresus apklausos metu) bei paprašyta atgalinio ryšio pateiktų pasiūlymų atžvilgiu. Rezultatais buvo pasidalinta ir plačiau, juos paskelbiant *Kurk Lietuvai* ir AM svetainėse ir socialiniuose tinkluose.

4. Viešosios konsultacijos vykdymo aprašymas

Viešoji konsultacija vyko šiais etapais:

Inicijavimas ir Organizavimas

Pagrindinis viešosios konsultacijos tikslas: išanalizuoti DVT integravimo į strateginio ir teritorinio planavimo sistemas galimybes Lietuvoje, tokio integravimo poreikį ir naudą bei skirtingų grupių suinteresuotumą šia tema; išsigryninti DVT prioritetus darniam miestų planavimui; išsigryninti metodologinės priemonės DVT integravimui formatą

² Interviu dalyvavusių asmenys ir jų kontaktiniai duomenys yra žinomi, tačiau viešai neskelbiami konfidencialumo tikslais (reikalui esant, prašome kreiptis į projekto vadovę – žr. Priedas 5)

Pasirinktos tikslinės grupės: dirbantys su ir susidomėję DVT tema / darniu miestų ir gyvenviečių planavimu – viešasis sektorius, NVO, akademija, privatus sektorius

Konsultavimosi metodai: elektroninė apklausa ir pusiau struktūruoti interviu

Viešosios konsultacijos trukmė: 2017 m. gegužės 20 d. – rugpjūčio 20 d.

Pirmasis šio viešosios konsultacijos etapo darbas buvo sudaryti suinteresuotų šalių kontaktų sąrašus. Organizacijos ir individualūs asmenys buvo identifikuoti konsultuojantis su projekto komanda ir kitais suinteresuotais asmenimis, taip pat „sniego gniūžtės“ metodu t. y. interviu metu kai respondentai paminėdavo kitus suinteresuotus asmenis.

Dėl interviu buvo susiekta tiesiogiai su pasirinktais respondентаis. Elektroninei apklausai buvo parengtas atskiras kontaktų sąrašas, turint omeny, jog skyrėsi šių konsultacijos metodų tikslai ir atitinkamai suinteresuotos grupės.

Apklausa buvo pradėta ruošti 2018 m. liepos 12 d. *Google Forms* platformoje (Priedas 1). Ruošimo metu klausimynas buvo tobulinamas keliais etapais – keitėsi kai kurių klausimų formuluotės ir klausimų tipai (t. y. duomenų rinkimų metodas) ir t. t., remiantis projekto komandos patarimais bei įsivertinus turimus išteklius, gebėjimus (pvz. duomenų analizavimo) ir kaip rezultatai bus panaudojami (atsisakyta klausimų, kurių nauda nebuvo akivaizdi).

Vykdymas

Interviu buvo vykdomi 2018 gegužės 22 d. – liepos 24 d. laikotarpiu. Didžioji dalis interviu vyko ekspertų darbovietėse arba neutraliose erdvėse; keli interviu buvo atlikti ir AM patalpose. Pora interviu buvo įvykdyti per *Skype*. Vidutinė interviu trukmė buvo 1 val. Išskyrus du grupinius interviu, visi interviu buvo su vienu pašnekovu.

Elektroninė apklausa buvo galutinai patvirtinta ir išsiųsta **2018 m. liepos 27 d. apie 200 kontaktų sąrašui**, apklausa taip pat buvo pasidalinta AM ir *Piliečių ministerijos* socialiniuose tinkluose. Rugpjūčio 2 d. buvo išsiųstas priminimas.

Apklausa buvo uždaryta 2018 m. rugpjūčio 7 d. Iki tada buvo gauti 68 atsakymai (iš jų 22 po priminimo), kurie buvo analizuoti.

Tikslas, kiek turėtų būti gauta atsakymų, nebuvo išsikeltas. Turint omenyje 1) jog apklausos tikslinė grupė buvo ekspertai, o ne plačioji visuomenė; 2) liepos pabaiga – rugpjūčio pradžia yra atostogų laikotarpis daugelyje įstaigų ir organizacijų, manome, kad gautų atsakymų kiekis yra patenkinamas formuluoti ekspertines išvadas. Pačių atsakymų kokybė buvo itin aukšta, absoliuti dauguma anketų buvo užpildytos 90-100 proc. Atsakymai atvirose klausimuose buvo išsamūs, dauguma su argumentus iliustruojančiais pavyzdžiais.

Viešosios konsultacijos išvados:

Elektroninė apklausa

Žemiau viešosios konsultacijos klausimyno rezultatų analizės išvados pateikiamos kaip atsakymai į išsikeltus tyrimo klausimus (žr. apklausos tikslus). Konkrečius apklausos klausimus pateiktus respondentams galima rasti Priede 1:

Aktualiausi DVT 11 uždaviniai šiandien ir ateityje: kokie matomi skirtumai ir panašumai, ir kaip tai galima būtų paaiškinti?

Skirtumai nežymūs. Aktualiausi DVT11 uždaviniai yra 11.3 (Darni ir įtrauki urbanizacija) ir 11.6 (Sumažinti neigiamą miestų poveikį aplinkai), mažiausiai aktualūs – 11.c. (Mažiausiai išsivysčiusių šalių rėmimas) ir 11.5 (Sumažinti gamtinių grėsmių neigiamas pasekmes).

Šie rezultatai yra įdomūs savo prieštaringumu. Viena vertus, dalyvavimas ir įtraukus urbanizacijos planavimas matomas kaip vienas didžiausių iššūkių ir siekiamybių Lietuvos miestuose, kita vertus, dalinimasis šiomis patirtimis, įtraukimas besivystančių šalių į darnaus vystymosi dialogą, parama jų darniam vystymuisi yra matomi kaip mažiausiai svarbūs. Tikėtina, jog ekspertai koncentravosi į miestų lokalias problemas ir jų priežastis, mažiau dėmesio skiriant globaliam kontekstui ir šalių partnerystei dėl darnaus vystymosi.

Tuo pačiu yra aiškiai suprantamas miestų poveikis oro kokybei, aplinkos taršai atliekomis, bet grėsmės priešinga kryptimi, t. y. iš gamtos į miestą, kurių priežastys dažnai slypi tuose pačiuose miestuose (pvz., iš dalies klimato kaita), nėra laikomos tiek pat svarbiomis. Tiesa, pastarajame uždavinyje stebimas vienas didžiausių pokyčių tarp ŠIANDIEN ir ATEITIES (9 proc. aktualumo augimas pastarojoje) – klimato kaitos sukeltos grėsmės miestams yra augančios svarbos klausimas.

Ar skiriasi aktualiausių DVT11 uždavinių atsakymai nuo kitų DVT atsakymų? Jei taip, kodėl?

11.3 ir DVT 4 (Kokybiškas išsilavinimas) pirmavimai neprieštarauja vienas kitam – darnūs planavimo procesai, įtrauktis ir visų dalyvavimas juose reikalauja nemažai darnaus vystymosi kompetencijų, edukacijos, švietimo pastangų ir priemonių. Vis tik 11.3 artimiausiai siejasi su DVT 16 ir 17, kurie kalba apie stiprias ir atviras institucijas bei partnerystes ir integralumą įgyvendinant kitus tikslus – šie tikslai nebuvo tarp aktualiausių, o DVT 17 buvo trečias nuo galo. Kita vertus atsakymus teikusiems ekspertams pilna informacija apie kiekvieno tikslo uždavinius ir rodiklius nebuvo suteikta (buvo suteikta nuoroda pasidomėti asmeniškai, pagal poreikį), tad galima daryti prielaidą, jog DVT 17 buvo tradiciškai traktuojamas tik kaip pagalba trečiosioms šalims, o ne ir kaip partnerystė su suinteresuotomis šalimis valstybės viduje pasiekti tikslus lokaliai.

11.6 ir 11.2 (Saugios ir prieinamos transporto sistemos), kuris taip pat buvo tarp svarbiausių uždavinių, glaudžiai siejasi su DVT 3 (Gera sveikata ir gerovė), įvardintu antru pagal aktualumą DVT. Kita vertus, 11.6 aukštas įvertinimas tarp uždavinių nelabai atsispindi su gamtinių sistemų gerove susijusių DVT įvertinime: visi aplinkos DVT (6, 13, 14 ir 15) buvo mažiau aktualių DVT pusėje.

Kaip suprantamas miestų darnus vystymasis?

*87 proc. visų į apklausą atsakiusių ekspertų mano, jog Lietuvos miestai yra vystomi **nedarniai**. Tik 9 apklaustieji (iš 68), laikosi priešingos nuomonės, tačiau nusprendė jos nepagrįsti išsamiu komentaru klausiant „Kodėl, Jūsų nuomone, Lietuvos miestai vystomi ne/darniai?“. Šis klausimas buvo pateiktas siekiant detaliau išsiaiškinti Lietuvos miestų darnaus vystymosi situaciją, bet taip*

pat buvo norima sužinoti, iš kokių pagrindinių komponentų, ekspertų nuomone, **susideda** darnus miestų ir gyvenviečių vystymasis.

Atvirame klausime „Kodėl, Jūsų nuomone, Lietuvos miestai vystomi ne/darniai?“ ekspertų išvardintas priežastis dėl nedarnaus Lietuvos miestų vystymo(si) būtų galima sugrupuoti į tokias pagrindines kategorijas, tai:

- Teminiai prioritetai / teminės probleminės sritys: (1) būstas ir būtiniosios paslaugos, (2) socialinė gerovė ir vietos ekonomika, (3) mobilumas ir susisiekimo infrastruktūra, (4) viešosios erdvės, (5) klimatas, energija ir aplinka;
- Planavimo procesai / procesinės probleminės sritys: (6) dalyvavimas ir suinteresuotų šalių įtraukimas į planavimo procesus, (7) planavimo kultūra ir kompetencijos, (8) urbanistinė ir teritorinė politika ir valdymas, (9) miestų planavimas, dizainas ir priemonės;
- Valdymo sistema / sisteminės probleminės sritys: (10) vystymo, stebėsenos sistemos ir kokybės vertinimas, (11) teisinė ir institucinė aplinka, reguliavimas, (12) regioninė plėtra ir savivaldybių finansai, (13) tarpsektorinis bendradarbiavimas.

Iš išskirtų pagrindinių sričių galima teigti, jog darnus vystymasis, ekspertų akimis, tai ne tik miestų planavimo sprendimai darantys įtaką miestų gyventojų socialinei gerovei, vidaus ekonomikai ir poveikiui aplinkai, tačiau tai ir visas šių sprendimų priėmimo procesas bei valdymas, kuris turi būti įtraukus, skaidrus, paremtas tyrimų duomenimis, ekspertinėmis žiniomis bei orientuotas į ilgalaikę perspektyvą.

Kur labiausiai skauda? Kur efektyviausia taikyti priemones?

Anot daugumos nuomonės, Lietuvos miestai nesivysto darniai, nes trūksta atitinkamos planavimo kultūros ir kompetencijų, vykdoma neadekvati urbanistinė ir teritorinė politika, trūksta dalyvavimo ir visuomenės įtraukimo į planavimo procesus ir miestų planavimas ir dizainas nėra paremtas gyventojų poreikiais. Tarp atsakiusių nemaža dalis paminėjo, jog šiuo metu miestų plėtros procesuose didžiausias dėmesys yra teikiamas vystymo greičiui ir kuriamai ekonominei vertei. Miestai vystomi esamoms problemoms siūlant pigius, greitus, populiarius sprendimus dažnai be ilgalaikės perspektyvos, apsiribojant politine kadencija. Retai arba nepakankamai atkreipiamas dėmesys į aplinkos kokybės ir tvaraus, ilgalaikio infrastruktūros ir teritorijų planavimo standartus, kurie aprėpia socialinius, visuomenės įtraukties ir kultūrinius elementus. Tarp ekspertų vyrauja nuomonė, jog trūksta holistinio / kompleksinio požiūrio į planavimą ir skirtingų grupių interesų derinimo jau pačioje planavimo pradžioje.

Tam priežasčių yra daug, tačiau viena pagrindinių, kurią išskiria ekspertai – tai žinių apie darnų vystymą stoka tiek tarp savivaldybių darbuotojų, tiek tarp vystytojų, planuotojų, tiek tarp miesto infrastruktūros naudotojų. Taip pat dauguma identifiko biurokratinių procesų, kurie trukdo, kūrybinei veiklai, inovatyviems sprendimams, visuomenės įtraukties veikloms, perteklių. Siūlyta tokius procesus automatizuoti ir tuo pačiu metu kelti valstybės tarnautojų, savivaldybių darbuotojų kompetencijas darnaus vystymo srityje bei didinti suvokimą kiek jų specifinė darbo sritis ir tikslai yra susiję su kitomis sritimis – t. y. didinti kompleksinę požiūrį į problemas bei jų sprendimo būdus, bendradarbiavimą sprendžiant problemas.

Kalbant apie temines problemines sritis, daugiausia ekspertai išskyrė socialinę gerovę ir vietos ekonomiką, mažiau pabrėžė klimato, energijos ir aplinkos kokybę bei judumą ir susisiekimo infrastruktūrą, viešąsias erdves ir būstą.

Galiausiai, valdymo procesai buvo proporcingai mažiausiai minima sritis, tačiau ekspertų dažniausiai šioje srityje minima teisinė, institucinė aplinka, užtikrinanti darnaus miestų vystymosi tąsą ir skaidrumą, įvardinta kaip tokia pati svarbi (paminėjimų kartai) kaip ir klimatas, energija, aplinka, judumas, susisiekimo infrastruktūra bei dalyvavimas ir visuomenės įtraukimas.

Galima daryti dalinę išvadą, kad ekspertai darnaus vystymosi siekimą daugiausiai sieja su planavimo ir valdymo kultūros/pobūdžio pakitimu bei tam reikalingų įrankių (teisinės/institucinės aplinkos) bei priemonių (dalyvavimas ir visuomenės įtraukimas, pasikartojančių procesų automatizavimas) įvedimu. Augant suvokimui apie darnų vystymąsi bei kompetencijoms, teminės problemos tokios kaip miestų atsparumas klimato kaitos sukeliamoms grėsmėms, socialinės gerovės ir vietos ekonomikos augimas taptų tiek miestų strategijų, tiek politikos formavimo pagrindas, o ne vienetiniai projektai.

*Kita vertus, klausimu buvo tiesiogiai klausta, kokios yra pagrindinės priežastys, jog Lietuvos miestai yra vystomi (ne)darniai. Jeigu klausimas būtų formuluotas kitaip, pvz. „Kokie **reiškiniai parodo**, kad Lietuvos miestai yra vystomi (ne)darniai“, tikėtina, kad atsakymai būtų formuluojami daugiau siejant su teminėmis problemomis.*

Pusiau struktūruoti interviu

Šių interviu rezultatai apžvelgti pagal sektorius ir išryškėjusias pagrindines temas ir iš karto formuoti kaip rekomendacijas:

VIEŠASIS SEKTORIUS: RODIKLIAI

Viešojo sektoriaus atstovai DVT integravimą pirmiausiai mato per atitinkamą darnaus vystymosi rodiklį (stebėsenos) sistemą, kuri turėtų būti vientisa ir integruojama kartu į esamus planavimo dokumentus bei ruošiamus naujus. Turint sistemą su produkto, efekto ir poveikio rodikliais ir aiškiomis, su priemonėmis ir darbais siejamomis siekiamybėmis, ir nuolatine stebėseną, yra manoma, jog būtų judama tinkama darnaus vystymosi linkme.

AKADEMIJA IR NEPRIKLAUSOMI EKSPERTAI: SLAURA APIMTIS IR KONKREČIOS STRUKTŪROS

Siekiant integruoti DVT labai svarbu išskirti konkrečius klausimus, nusibrėžti aiškias struktūras (angl. frameworks), įsivardinti įrankius. Turint omeny DVT apimtį ir siekiant kokybiško proceso, svarbu kuo siauresnis fokusas. Svarbu DVT integruoti tiek į teritorijų, tiek į strateginį planavimą, bet jie turėtų būti traktuojami atskirai. Taip pat labai svarbu identifikuoti, kokius rodiklius galima stebėti, o kuriems rodikliams dar nėra duomenų, tačiau ateityje, kai bus pradėta kaupti informacija, juos būtų galima integruoti kartu su esamais.

PRIVATUS SEKTORIUS: EKONOMINĖ NAUDA

Verslas pirmiausia stengiasi įžvelgti, kokią pridėtinę (ekonominę) naudą DVT integravimas atneša – pranašumas rinkose su investuotojais, pritraukiant geriausius darbuotojus, įvaizdis

visuomenėje. DVT integravimas tiek į investavimo modelius, tiek į įmonės vidaus politiką, daugumoje privataus sektoriaus įmonių Lietuvoje kol kas apsiriboja įmonių socialinės atsakomybės skatinimu, tačiau ryškėja ir platesnis matymas, t. y. darniu vystymusi paremtas aplinkos kokybės, visuomenės ir valdymo modelis (angl. Environment, Society, Governance). Šiuo atveju, integravimas vyksta įsivertinus savo veiklas ir nustačius, prie kurių DVT teigiamai ar neigiamai organizacija prisideda, pokyčiams įvertinti naudojami KPIs (angl. key performance indicators). Versle populiarūs tarptautiniai audito standartai (pvz. Global reporting initiative, GRI), įvertinantys organizacijos pastangas.

NVO IR PRIVATUS SEKTORIUS: VALSTYBĖ – LYDERĖ, MAŽESNIS AKCENTAS APLINKAI

Siekiant, jog DVT būtų išties integruojami privačiame sektoriuje ir kitose srityse, valstybė turėtų priimti DVT lyderės vaidmenį, turėtų būti aiškus atsakomybės prisiėmimas ir veiklų pasiskirstymas tarp institucijų, aiški komunikacija. Pvz. darnus vystymasis dar suprantamas tik kaip aplinkosauginis klausimas; daugiau dėmesio skirti socialinei ir ekonominei gerovei ir trijų dimensijų sąjungai. Nauda visoms suinteresuotoms pusėms – bendra kalba ir bendros vertybės, galimi bendradarbiavimo, finansinių paskatų modeliai susieti su DVT.

Analizė ir vertinimas

Respondentai užpildė elektroninę apklausą nurodytu adresu, o jų atsakymai buvo automatiškai užfiksuoti specialiai sukurtame *Google Sheets* dokumente. Uždarius klausimyną, šis dokumentas buvo parsisiųstas ir skirtingų klausimų atsakymai analizuoti atskirai. Uždari klausimai analizuoti paprastais statistiniais metodais, pvz. procentai nuo bendro pasirinkimų skaičiaus ir panašiai. Atviri klausimai buvo koduojami pagal pagrindines atsakymuose pasirodžiusias temas ir idėjas. Pastaruoju metodu buvo analizuojami ir pusiau struktūruotų interviu metu gauti atsakymai. Visi gauti rezultatai buvo susisteminti ir aprašyti ataskaitoje (Priedas 2).

Tikimasi, jog viešosios konsultacijos poveikis bus teigiamas – vienas iš konsultacijos tikslų (ypač svarbus elektroninėje apklausoje) buvo pasiekti kuo daugiau suinteresuotų šalių ir supažindinti jas plačiau su DVT tema bei atkreipti dėmesį į AM planuojamas veiklas šia tema. Šis tikslas buvo pasiektas: atsirado ekspertai, kurie užpildė apklausą susisiekę su projekto vadovėmis teiraudamiesi daugiau informacijos, planuodami susitikimus bei išsakydami komentarus. Taip pat tikimasi, kad viešosios komunikacijos metu išsigryninti rezultatai AM bus efektyviai integruoti tolimesnėje veikloje susijusioje su DVT (pirmiausia kaip priemonės rengiant naujuosius LRBP ir Miestų chartiją bei atnaujinant LR statybos įstatymą).

Viešinimas

Viešosios konsultacijos rezultatai buvo pateikti išsamioje ataskaitoje (Priedas 2) ir trumpoje apžvalgoje (Priedas 3). Apklausos rezultatų ataskaitoje apžvelgiami visi turinio klausimai ir vaizdžiai pateikiami jų rezultatai: apie darnaus miestų vystymosi iššūkius ir problematiką; apie aktualiausius DVT ¹¹ uždavinius ir DVT aktualiausius miestų planavimui; apie respondentų žinias apie DVT. Ataskaitoje taip pat pateikiama: papildomos informacijos apie klausimų turinį ir tokių klausimų pasirinkimus, apie viešosios konsultacijos tikslus, rezultatų analizės išvados bei kaip jos galėtų būti pritaikomos (rekomendacijos). Trumpoje apžvalgoje pateikiami patys svarbiausi apklausos rezultatai ir išvados.

Šiais dokumentais buvo pasidalinta su visais respondентаis (apklausa ir interviu) bei likusiais suinteresuotais asmenimis, kurie neatsakė į apklausą; jų paprašyta pateikti savo komentarus apie gautus rezultatus. Taip pat informacija pasidalinta AM ir *Kurk Lietuvai* svetainėse.

5. Išvados

Viena iš pagrindinių DVT savybių yra tai, jog jie apima visas valstybės ir visuomenės gyvenimo sritis – ekonominę, socio-kultūrinę ir aplinkos. Taip pat, visi Tikslai yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Vieno konkretaus Tikslų atskirai pasiekti neįmanoma neatsižvelgiant į kitus Tikslus. Tikrai darnus vystymasis gali būti užtikrintas tik tuomet, kai skirtingi prioritetai yra derinami tarpusavyje, jų siekiama sinergiškai, atsižvelgiant į sąveikas ir sąryšius tarpusavyje per uždavinius ir rodiklius. DVT ¹¹ *Darnūs miestai ir bendruomenės* yra itin kompleksinis Tikslas, savyje puikiai atspindintis šį integralumą ir turintis daug jungčių su kitais DVT (Priedas 6).

Viešosios konsultacijos rezultatai – tai konsultacijos metu sugeneruoti pasiūlymai, nubrėžiantys tam tikras gaires tolimesniems darbams DVT integravimo į teritorijų planavimo srityje (Priedas 6), taip pat rekomendacijos ir metodologija (Priedas 7).

Remiantis viešosios konsultacijos metu surinktais duomenimis ir sekant anksčiau atliktomis analizėmis, siūloma, kad DVT integravimas ir lokalizavimas remtųsi į penkis polius, tai:

1. *Kokybiškas DVT integravimas: gerai suvokiama nauda, mažas mastelis ir aiški struktūra*
2. *Viešojo sektoriaus lyderystė, DVT suaktualinimas ir atsakomybių pasiskirstymas*
3. *Kompetencijų ugdymas*
4. *Aiški komunikacija, įskaitant su plačiąja visuomene*
5. *Darnaus vystymosi rodiklių sistema: stebėsena ir siekiamybės*

Remiantis ekspertų apklausa konkrečiai apie miestų darnų vystymąsi, didžiausiu probleminiu arealu buvo įvardinami planavimo procesai, įskaitant planavimo kultūrą, visuomenės įtraukimą ir (darnaus vystymosi) kompetencijas; tik po to sekė konkrečios teminių DVT¹¹ sričių problematikos (transportas, infrastruktūra, viešosios erdvės, aplinka ir kt.); mažiausiai buvo akcentuojami valdymo sistemos trūkumai (išskyrus teisinį reguliavimą). Būtent į šias išvadas atsižvelgia siūloma darnesnio miestų ir gyvenviečių vystymo metodika, besiremianti visa DVT sistema – čia didesnis dėmesys skiriamas DVT ^{11.3} *Darni ir įtrauki urbanizacija*, orientuotam į planavimo procesus, mažesnis – kitiems DVT ¹¹

uždaviniais, labiau besisiejantiems su tematinėmis miestų problemomis (pati DVT sistema prioritetų neišskiria).

Kalbant apie aktualiausius DVT¹¹ uždavinius, didelį prioritetą respondentai taip pat suteikė miestų neigiamo poveikio aplinkai sumažinimui, kas nebuvo taip smarkiai išryškinta atvirų klausimų ir komentarų, bet aiškiai atsispindėjo uždarame klausime. Šis aspektas gali slėptis apskritai po pripažinimu, jog miestai nėra darniai vystomi ir tuo pačiu daro neigiamą poveikį aplinkai, t. y. jeigu visos ekspertu paminėtos probleminės sritys bus atlieptos, miestų neigiamas poveikis taip pat sumažės. Į tai metodologijoje taip pat atsižvelgiama labiau akcentuojant poveikį aplinkai ir skatinant į šias miestų vystymo(si) keliamas problemas atsižvelgti tiesiogiai.

Kaip įgyvendinti jau priimtus atitinkamos srities sprendimus? Kokios iniciatyvos galėtų būti keliamos į Vyriausybės veiklos prioritetinį lygį ir vėliau įgyvendinamos kaip Vyriausybės prioritetiniai darbai?

Iš atliktos esamos situacijos analizės žinoma, jog darnaus vystymosi principas yra įtvirtintas įvairiuose svarbiausiuose Lietuvos strateginio planavimo dokumentuose, taip pat teritorijų planavimo dokumentuose, pvz. LRBP ir LR teritorijų planavimo įstatyme. Apklausą ir interviu išryškino ne tik trūkumą priemonių kaip šį principą įgyvendinti, bet taip pat žinių ir kompetencijų stoką, kai miestų planavime vadovaujamasi principais dažnai prieštaraujančiais darnaus vystymosi idėjoms bei neatsižvelgiant į iššūkius, kuriuos apima dalis DVT.

Kaip spręsti šias problemas? Interviu metu DVT aktualinimas buvo paliestas siūlant Vyriausybei ir ministerijoms priimti daugiau atsakomybės tiek už bendrą darnaus vystymosi politiką, tiek už kiekvieną Tikslą pagal ministerijų kompetencijas, aiškiai komunikuojant apie DVT svarbą ir naudą nacionaliniu mastu. Apklausoje metu, tuo tarpu, itin daug dėmesio buvo skiriama darnaus vystymosi švietimui ir kompetencijų apie DVT kėlimui, geriau suvokiant, kas tai yra darnus teritorijų planavimas ir vystymas, kokiais būdais to turi būti siekiama (pvz., skatinant bendradarbiavimą tarp skirtingų sektorių, suteikiant daugiau paskatų NVO ir privačiam sektoriui atlikti veiklų susijusių su DVT siekimu, žinomumo didinimu). Akivaizdu, jog DVT išryškimas, įgyvendinimas ir to įgyvendinimo komunikacija turėtų būti tarp prioritetinių Vyriausybės darbų, tolygiai siekiant darnaus ekonomikos, socialinės gerovės ir aplinkos kokybės – tai smarkiai prisidėtų ir prie geresnio DVT suvokimo (ir vėliau – įgyvendinimo) tiek nacionaliniame, tiek vietiniame lygmenyje. DVT integravimas į naujuosius LRBP ir NPP, kuriam rekomendacijas taip pat teikia šis projektas, remiantis viešosios konsultacijos išvadomis, tikėtina, duos impulsą tokiam procesui.

Iš apklausoje taip pat akivaizdu, jog bet kokia siūloma priemonė ir metodologija turėtų pirmiausia atlikti edukacinį ir kompetencijų, suvokimo apie darnų vystymą(si) kėlimo vaidmenį, perteikiant informaciją apie tai, kas yra darnus miestų ir gyvenviečių vystymasis, kokie aspektai yra svarbūs ir neturėtų būti užmiršti. Būtent į pastarąją dalį metodologijoje ypatingai atsižvelgiama. Dėmesio stebėsenos ir rodiklių sistemoms dirbantieji su miestų planavimu skyrė mažiau. Remiantis tuo, siūloma priemonė taip pat daugiau dėmesio skiria bendriems DVT ir DVT¹¹ principams, į kuriuos turėtų atsižvelgti institucijos parenkant rodiklius ir argumentuojant jų parinkimą, o ne konkrečioms rodikliams. Siekiant užtikrinti edukacinį procesą, ir žinant, jog tiek LRBP, tiek NPP yra planuojami kaip lankstūs, prie esamos situacijos prisitaikantys dokumentai, rodiklių integravimo kriterijai (sistema), šiuo atveju, yra kur kas naudingiau nei baigtinis siūlomų rodiklių sąrašas.

Taigi kalbant apie metodologinę priemonę ir jos formatą, apibendrinus aukščiau išdėstytas rekomendacijas iš viešosios konsultacijos, ši priemonė turėtų atlikti kelias funkcijas:

1. Informuoti naudotojus, kas tai yra DVT ir kokia yra jų nauda ir vertė (bendroji edukacija)
2. Įvardinti esmines miestų darnaus vystymosi sritis, jas susieti su DVT 11 uždaviniais ir kitais DVT naudojant visiems suprantamą kalbą (problematika, raktažodžiai, taip pat galimų rodiklių pavyzdžiai)
3. Apibrėžti pavyzdinį DVT integravimo procesą, aiškiai pademonstruojant, ką toks procesas reiškia (jo nauda ir vertė) ir kokie žingsniai jį sudaro (angl. *framework*)
4. Pasiūlyti pavyzdinį kontrolinį sąrašą (angl. *checklist*), kuris apibrėžtų svarbiausius klausimus ir sritis (įskaitant galimus rodiklius), į kuriuos reikėtų atsižvelgti norint integruoti DVT konkrečiame planavimo/vystymo projekte

Viešosios konsultacijos rezultatų viešinimas suinteresuotoms šalims buvo užtikrintas išsiunčiant rezultatų ataskaitą ir trumpą apžvalgą respondentams ir kitoms suinteresuotoms šalims el. paštu. Apklausos rezultatais taip pat buvo pasidalinta *Kurk Lietuvai* ir AM svetainėse bei socialiniuose tinkluose.

Daugiau viešosios konsultacijos rezultatų pritaikymo galima pamatyti DVT integravimo metodologijos aprašymuose ir DVT 11 komunikaciniuose dokumentuose kurklt.lt/projektai/darnus-teritoriju-planavimas/.

6. Naudota literatūra/šaltiniai

Jungtinės Tautos (2018) *The Global Goals for Sustainable Development*, www.globalgoals.org [prisijungta 2018 m. rugpjūčio 14 d.]

Jungtinės Tautos (2015) *JT Generalinės asamblėjos rezoliucija* (Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.), lt. vertimas [prisijungta 2018 m. rugpjūčio 14 d.]

LR Vyriausybė (2017) *LR Vyriausybės 2016-2020 m. programos įgyvendinimo planas* [prisijungta 2018 m. rugpjūčio 14 d.]

7. Priedai

1. [Elektroninė apklausa „Miestų ir gyvenviečių planavimas ir JT Darnaus vystymosi tikslai“ – klausimai](#)
2. [Viešosios konsultacijos rezultatų analizė – ataskaita](#)
3. [Viešosios konsultacijos rezultatų analizė – trumpa apžvalga](#)
4. Elektroninė apklausa, grynai duomenys (susisiekti kristina.simonaityte@am.lt arba ieva.punyte@am.lt)
5. Respondentų sąrašas (susisiekti kristina.simonaityte@am.lt arba ieva.punyte@am.lt)
6. [Dokumentas Kaip DVT integravimas gali prisidėti prie darnesnio miestų ir gyvenviečių vystymo\(s\)?](#)
7. Pasiūlymai dėl DVT integravimo į teritorijų planavimą priemonių kurklt.lt/projektai/darnus-teritoriju-planavimas/

PRIEDAS 1

Elektroninė apklausa „Miestų ir gyvenviečių planavimas ir JT Darnaus vystymosi tikslai“ – klausimai

Miestų ir gyvenviečių planavimas ir JT Darnaus vystymosi tikslai

Ši apklausa yra dalis viešosios konsultacijos, atliekamos programos „Kurk Lietuvai“ projekto „Darnaus vystymosi tikslų integravimas į teritorijų planavimą“ metu.

Projekto tikslas: Remiantis 11-u Darnaus vystymosi tikslu (DVT) „Darnūs miestai ir bendruomenės“ ir jo ryšiu su kitais DVT, paruošti metodologiją, kaip taikyti darnaus vystymosi principus teritorijų planavimo rengimo ir įgyvendinimo procesuose.

Apklausą užpildyti truks apie 10 min.

Jūsų atsakymai yra anonimiški, viešai bus skelbiami tik apibendrinti apklausos rezultatai.

Savo klausimus ir komentarus galite siųsti ieva.punyte@am.lt

Ačiū už dalyvavimą!

*Privaloma

Darnus vystymasis

Darnus vystymasis (angl. sustainable development) – tai vystymasis, plėtra užtikrinanti geresnę gyvenimo kokybę tiek dabartinei, tiek ir ateities kartoms.

Darnus vystymasis susideda iš trijų esminių dimensijų – ekonominės aplinkos, socialinės aplinkos ir aplinkos kokybės – ir siekia harmoningo jų vystymo(si). Kitaip tariant, ekonominė plėtra bus darni ir tvari, tik jei ji kartu teigiamai veiks socialinę aplinką ir mus supančios aplinkos kokybę.

Darnaus Vystymosi Tikslai

1. Ar anksčiau esate girdėjusi/ęs apie Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslus (DVT, angl. Sustainable Development Goals, SDGs)? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

☐ Taip

☐ Ne

2. Jei taip, kur teko girdėti apie DVT?

Pažymėkite viską, kas tinka.

☐ Mano darbas yra tiesiogiai susijęs su vieno ar kelių Tikslų siekimu

☐ Mano papildoma nuo darbo veikla yra susijusi su vieno ar kelių Tikslų siekimu

☐ Girdėjau žiniasklaidoje

☐ Susipažinau akademinėje aplinkoje

☐ Girdėjau iš šeimos / draugų

☐ Kita: _____

3. Jeigu jūsų darbas arba papildoma nuo darbo veikla susijusi su Tikslų / konkretaus Tikslų siekimu, pakomentuokite plačiau, kokioje srityje yra ši veikla, su koku/iais Tikslu/ais ir kaip ji yra susijusi.

4. Miestams, miestų planavimui yra priskiriamas 11-as Tikslas „Darnūs miestai ir bendruomenės“. Kurie iš šio tikslo uždavinių, Jūsų nuomone, bus aktualiausi Lietuvos miestų vystymuisi ATEITYJE, ilgalaikėje perspektyvoje iki 2050 m.? Pasirinkite 4 aktualiausius uždavinius. *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- ☐ Saugus ir prieinamas būstas
- ☐ Saugios, prieinamos, pasiekiamos ir darnios transporto sistemos
- ☐ Įtrauki ir darni urbanizacija, visų dalyvavimu pagrįstas, kompleksinis ir darnus gyvenviečių planavimas ir valdymas
- ☐ Kultūros paveldo išsaugojimas
- ☐ Gamtos paveldo išsaugojimas
- ☐ Apsisaugojimas nuo gamtinių grėsmių (įskaitant sukeltų klimato kaitos), grėsmių rizikos valdymas ir miestų atsparumo didinimas
- ☐ Neigiamo miestų poveikio aplinkai mažinimas, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui
- ☐ Visuotinė galimybė naudotis saugiomis, įtraukiomis ir prieinamomis žaliomis ir viešomis erdvėmis
- ☐ Teigiamų ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšių rėmimas stiprinant nacionalinės ir regioninės plėtros planavimą
- ☐ Mažiausiai išsivysčiusių šalių rėmimas, įskaitant finansinės ir techninės pagalbos teikimą, statant tvarius ir atsparius pastatus

5. Ar manote, jog šiandienos Lietuvos miestai vystosi / yra vystomi darniai? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- ☐ Taip, manau
- ☐ Ne, nemanau

6. Kodėl, Jūsų nuomone, Lietuvos miestai vystomi ne/darniai? Pakomentuokite plačiau savo atsakymą.

7. Kurie iš DVT 11 uždavinių, Jūsų nuomone, galėtų būti įvardinti kaip opiausios Lietuvos miestų problemos ŠIANDIEN? Pasirinkite 4 didžiausias problemas. *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- ☐ Saugus ir prieinamas būstas
- ☐ Saugios, prieinamos, pasiekiamos ir darnios transporto sistemos
- ☐ Įtrauki ir darni urbanizacija, visų dalyvavimu pagrįstas, kompleksinis ir darnus gyvenviečių planavimas ir valdymas
- ☐ Kultūros paveldo išsaugojimas
- ☐ Gamtos paveldo išsaugojimas
- ☐ Apsisaugojimas nuo gamtinių grėsmių (įskaitant sukeltą klimato kaitos), rizikos valdymas ir miestų atsparumo didinimas
- ☐ Neigiamo miestų poveikio aplinkai mažinimas, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui
- ☐ Visuotinė galimybė naudotis saugiomis, įtraukiomis ir prieinamomis žaliomis ir viešomis erdvėmis
- ☐ Teigiamų ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšių rėmimas stiprinant nacionalinės ir regioninės plėtros planavimą
- ☐ Mažiausiai išsivysčiusių šalių rėmimas, įskaitant finansinės ir techninės pagalbos teikimą, statant tvarius ir atsparius pastatus

8. Ko, Jūsų nuomone, šiandien trūksta norint užtikrinti darnų Lietuvos miestų vystymąsi? Galite pasirinkti daugiau nei vieną variantą. *

Pažymėkite viską, kas tinka.

- ☐ Nacionalinės urbanistinės ir teritorinės politikos, kuri skatintų darnią urbanizaciją
- ☐ Teisinės ir institucinės sistemos, kuria būtų užtikrinamas darnus miestų vystymasis
- ☐ Glaudesnio bendradarbiavimo tarp savivaldybių ir su vietos bendruomenėmis
- ☐ Glaudesnio bendradarbiavimo tarp viešojo, privataus ir nevyriausybinių sektorių
- ☐ Didinti bendrą suvokimą apie darnų miestų vystymąsi ir jo naudą
- ☐ Darnaus vystymosi miestuose normų užtikrinimo stebėsenos metodikos
- ☐ Politinės valios
- ☐ Kita: _____

9. Jeigu pasirinkote 'Kita', prašome pakomentuoti savo atsakymą plačiau.

10. Iš viso yra 17 Darnaus vystymosi tikslų. Kurie likę 16 tikslų, jūsų nuomone, yra aktualiausi siekiant įgyvendinti DVT 11 „Darnūs miestai ir bendruomenės“? Galite pasirinkti iki 5 variantų. *

Daugiau info apie DVT anglų k. <https://globalgoals.org>

Pažymėkite viską, kas tinka.

- ☐ 1 tikslas. Panaikinti visų formų skurdą visose šalyse.
- ☐ 2 tikslas. Panaikinti badą, užtikrinti apsirūpinimą maistu ir geresnę mitybą, skatinti darnų žemės ūkį.
- ☐ 3 tikslas. Užtikrinti sveiką gyvenseną ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
- ☐ 4 tikslas. Užtikrinti visa apimančią ir lygiavertę kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkančią mokymąsi.
- ☐ 5 tikslas. Pasiekti lyčių lygybę ir moterų ir mergaičių įgalinimą.
- ☐ 6 tikslas. Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų vandens valdymą ir sanitariją.
- ☐ 7 tikslas. Užtikrinti visiems galimybę naudotis prieinama, patikima, darnia ir modernia energija.
- ☐ 8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą.
- ☐ 9 tikslas. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visą apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves.
- ☐ 10 tikslas. Mažinti socio-ekonominę nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse.
- ☐ 12 tikslas. Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius.
- ☐ 13 tikslas. Imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos poveikiu veiksmų.
- ☐ 14 tikslas. Išsaugoti ir tausiai naudoti vandenynus, jūras ir jūrų išteklius darniam vystymuisi.
- ☐ 15 tikslas. Saugoti, atkurti ir skatinti darnų sausumos ekosistemų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės būklės blogėjimą ir pakeisti šį procesą priešinga kryptimi bei sustabdyti biologinės įvairovės praradimą.
- ☐ 16 tikslas. Skatinti taikias ir įtraukias visuomenes darniam vystymuisi, suteikti visiems galimybes reikalauti teisingumo ir kurti veiksmingas, atsakingas ir įtraukias institucijas visais lygiais.
- ☐ 17 tikslas. Stiprinti įgyvendinimo priemones ir atgaivinti pasaulinę darnaus vystymosi partnerystę.

11. Jeigu turite daugiau komentarų apie darnų miestų vystymąsi, galite juos palikti čia:

12. Ar jūsų darbas yra susijęs su miestų planavimu? *

Pažymėkite tik vieną ovalą.

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Dirbu kitoje srityje, tačiau netiesiogiai prisidedu prie miesto aplinkos gerinimo
- ☐ Kita: _____

13. Jūs dirbate:

Pažymėkite viską, kas tinka.

- ☐ Miesto/rajono savivaldybėje
- ☐ Vyriausybėje, ministerijoje ar joms pavaldžiose institucijose
- ☐ Privačiame sektoriuje
- ☐ Universitete ar tyrimų institute
- ☐ Nevyriausybiniėje organizacijoje
- ☐ Kita: _____

14. Jūsų miesto, gyvenvietės pavadinimas: *

15. Jeigu norėtumėte gauti daugiau informacijos apie projekto rezultatus, nurodykite savo el. pašto adresą (jūsų el. paštas nebus naudojamas jokiais kitais tikslais, išskyrus komunikuoti apie projekto rezultatus):

Paslaugos teikėjas

PRIEDAS 2

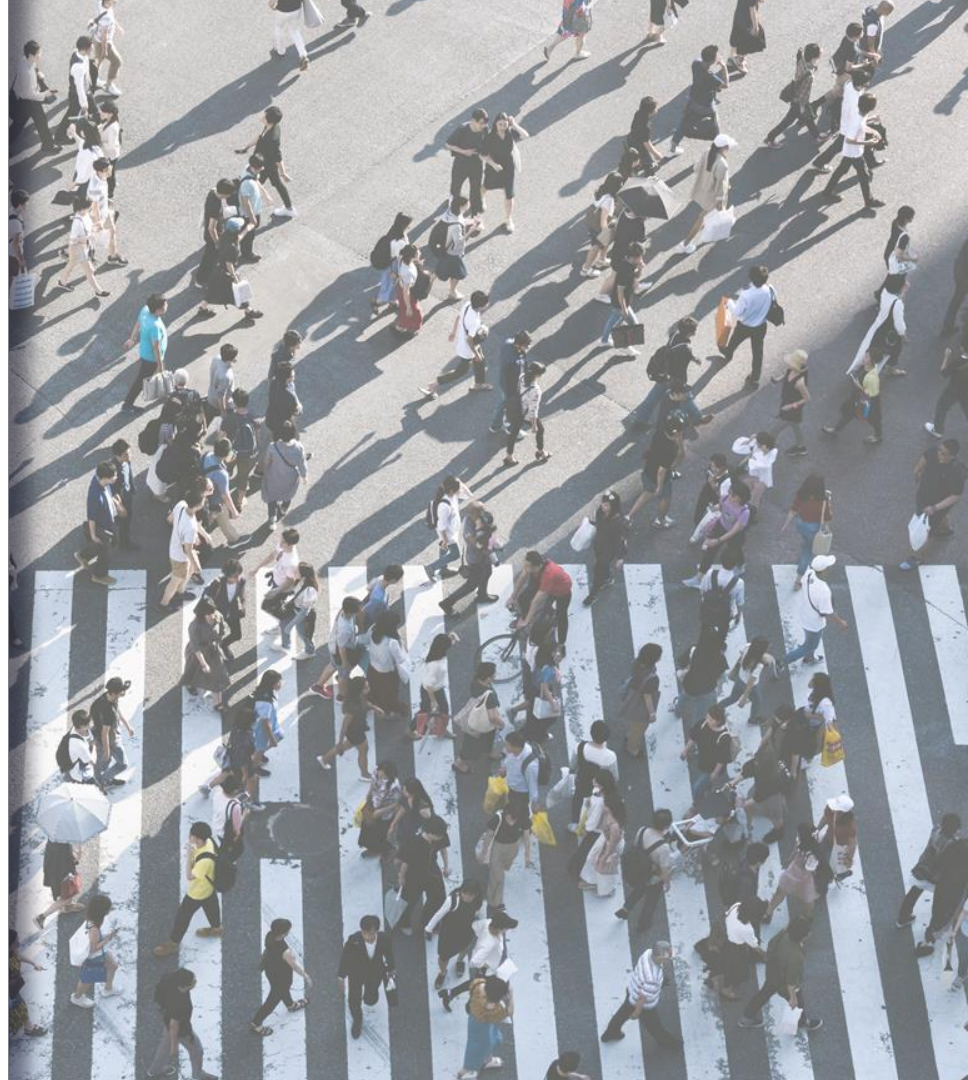
Viešosios konsultacijos rezultatų analizė – ataskaita

*Darnaus vystymosi tikslų
integravimas į teritorijų planavimą*

**MIESTŲ IR GYVENVIEČIŲ
PLANAVIMAS IR JT
DARNAUS VYSTYMOSI
TIKSLAI: EKSPERTŲ
APKLAUSOS REZULTATŲ
APŽVALGA**

Ieva Punytė
Kristina Simonaitytė
2018 m. rugpjūtis

Išvadas

Šioje analizėje yra apžvelgiama apklausa, kuri yra dalis viešosios konsultacijos, atliktos projekto „Darnaus vystymosi tikslų integravimas į teritorijų planavimą“ metu.

BENDRAS PROJEKTO TIKSLAS: Remiantis 11-u JT Darnaus vystymosi tikslu (DVT) „Darnūs miestai ir bendruomenės“ ir jo ryšiu su kitais DVT, **paruošti metodologiją, kaip taikyti darnaus vystymosi principus teritorijų planavimo rengimo ir įgyvendinimo procesuose.**

PAGRINDINIS APKLAUSOS TIKSLAS: Išsiaiškinti DVT žinomumą tarp su miestų planavimu susijusių ekspertų, įvardinti ekspertų išskiriamą darnaus miestų vystymosi problematiką DVT sistemos rėmuose, išryškinti prioritetinius DVT 11 uždavinius ir sąsajas su kitais DVT.

ANTRINIS APKLAUSOS TIKSLAS: suteikti ekspertams galimybę identifikuoti, kaip jų veiklos yra susijusios su darniu miestų vystymusi ir DVT bei pasiekti daugiau suinteresuotų šalių ir didinti DVT žinomumą, supažindinti plačiau su šia tema.

METODAI: Internetinė apklausa buvo vykdoma 2018 m. liepos 27 – rugpjūčio 6 d. Šiuo laikotarpiu savo atsakymus pateikė **68 respondentai**. Apklausa buvo skleidžiama el. paštu ir per socialinius tinklus, pirmiausiai orientuojantis į ekspertus. Anoniminę apklausą sudarė 15 klausimų. Analizei naudoti paprasti statistiniai metodai (uždari klausimai) ir kokybiniai metodai (atviri klausimai), vėliau duomenys susisteminti ir aprašyti.

PASTABOS: Vertinant apklausos rezultatus ir išvadas reikia turėti omeny mažą imtį (nors tikslinė auditorija ir buvo tik temos ekspertai), taip pat galimai ribotas respondentų žinias apie DVT ir ką būtent apima kiekvienas iš DVT 11 uždavinių. Respondentai turėjo galimybę apklausą pildyti anonimiškai, bet nusprendusieji palikti savo kontaktinius duomenis, tikėtina, galėjo į klausimus atsakyti kitaip nei visiškai anonimiškoje apklausoje.

Plačiau apie DVT, įskaitant DVT 11, bei kitą informaciją (esamos situacijos ir gerųjų užsienio praktikų analizę, kalbant apie DVT integravimą ir lokalizavimą) rasite projekto [puslapyje](#).

Pav. 1. Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslai

DVT 11 DARNŪS MIESTAI IR BENDRUOMENĖS UŽDAVINIAI*

11.1. Iki 2030 metų užtikrinti visiems galimybes turėti tinkamą, saugų ir prieinamą būstą ir naudotis būtiniausiomis paslaugomis, taip pat atnaujinti lūšnykus.

11.2. Iki 2030 metų suteikti galimybę naudotis saugiomis, prieinamomis, pasiekiamomis ir darniomis transporto sistemomis visiems, gerinant kelių eismo saugumą, ypač plečiant viešąjį transportą, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamų asmenų, moterų, vaikų, asmenų su negalia ir pagyvenusių žmonių poreikiams.

11.3. Iki 2030 metų didinti įtraukį ir darnią urbanizaciją bei visų dalyvavimo pagrįsto, kompleksinio ir darnaus gyvenviečių planavimo ir valdymo gebėjimus visose šalyse.

11.4. Didinti pastangas apsaugoti ir išsaugoti pasaulio kultūros ir gamtos paveldą.

11.5. Iki 2030 metų smarkiai sumažinti su gaivalinėmis nelaimėmis susijusių mirčių ir jų paveiktų žmonių skaičių, taip pat labai sumažinti tiesioginius ekonominius nuostolius, susijusius su pasauliniu bendruoju vidaus produktu, kuriuos sukelia gaivalinės nelaimės, įskaitant su vandeniu susijusias gaivalines nelaimes, sutelkiant dėmesį į neturtingųjų ir pažeidžiamoje padėtyje atsidūrusių žmonių apsaugą.

11.6. Iki 2030 metų sumažinti vienam gyventojui tenkančią neigiamą miestų poveikį aplinkai, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui.

11.7. Iki 2030 metų suteikti visuotinę galimybę naudotis saugiomis, įtraukiomis ir prieinamomis žaliomis ir viešomis erdvėmis, pirmiausia moterims ir vaikams, pagyvenusiems žmonėms ir žmonėms su negalia.

11.a. Remti teigiamus ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšius stiprinant nacionalinės ir regioninės plėtros planavimą.

11.b. Iki 2020 metų labai padidinti miestų ir gyvenviečių, patvirtinančių ir įgyvendinančių integruotą politiką ir planus, susijusius su įtrauktimi, veiksmingu išteklių naudojimu, migracija ir prisitaikymu prie klimato kaitos bei atsparumu gaivalinėms nelaimėms, skaičių, kurti ir įgyvendinti holistinį gaivalinių nelaimių rizikos valdymą visais lygiais remiantis Sendajaus gaivalinių nelaimių rizikos sumažinimo programa 2015–2030 metams.

11.c. Remti mažiausiai išsivysčiusias šalis, įskaitant finansinės ir techninės pagalbos teikimą, naudojantis vietinėmis medžiagomis statančias tvarius ir atsparius pastatus.

*Šaltinis:
JT GA rezoliucija

Turinys

A photograph of a hot air balloon festival. Numerous colorful hot air balloons are floating in a clear blue sky. In the background, a city with various buildings is visible along a riverbank. A river flows in the foreground, and a grassy area with some people is on the right. A small blimp with the word 'FESTO' is also visible among the balloons.

1. Apklausos rezultatų apžvalga
 - A. Respondentai
 - B. Respondentų žinios apie DVT
 - C. Kaip vystosi Lietuvos miestai?
 - D. Šiandienos problematika ir ateities iššūkiai: DVT 11 uždaviniai
 - E. Sąryšiai su kitais DVT
2. Rezultatų diskusija
3. Išvados iš pusiau struktūruotų interviu

Sąvokos ir santrumpos

Darnaus vystymosi tikslai (DVT, angl. *Sustainable development goals, SDGs*) – tai 17-a Jungtinių Tautų 2015 m. priimtų globalių tikslų, kuriais siekiama iki 2030 m. panaikinti skurdą, užtikrinti taiką, visų pasaulio gyventojų socialinę ir ekonominę gerovę, nepaliekant nieko užnugaryje, bei saugoti planetą ir kovoti su klimato kaita.

- JT – Jungtinės Tautos
- LR – Lietuvos Respublika
- LRBP – Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas
- n – respondentų skaičius
- NPP – Nacionalinė pažangos programa
- NVO – nevyriausybinių organizacijos

1.

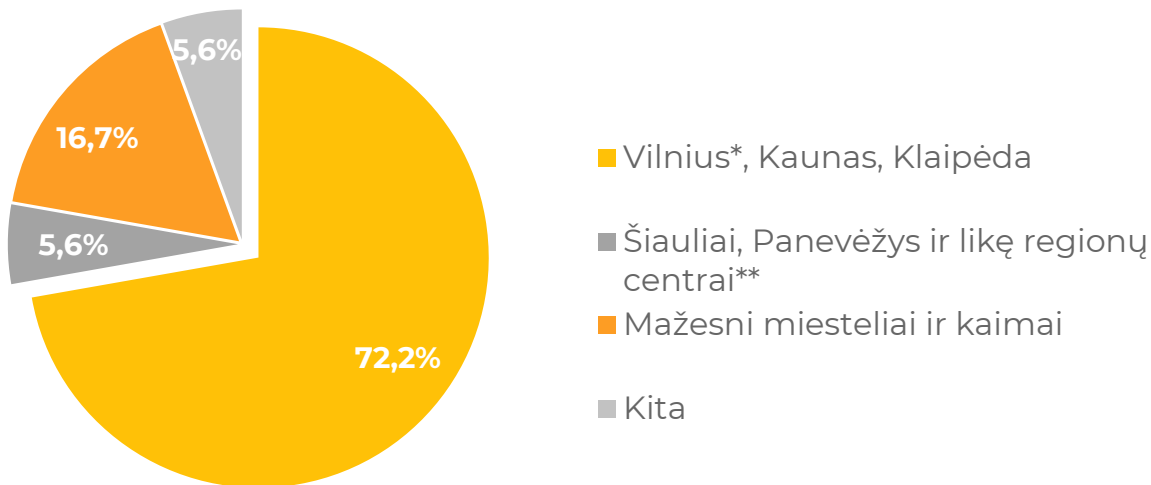
Apklausos rezultatų apžvalga

*Respondentų profilis ir žinios apie DVT
Kaip vystosi Lietuvos miestai,
problematika ir iššūkiai
DVT11 ir sąsajos su kitais DVT*

A. RESPONDENTAI (1)

Trys apklausos klausimai buvo skirti nustatyti respondentų profiliui: respondentų buvo klausta, **(1) kokiame mieste ar miestelyje jie gyvena, (2) kokiame sektoriuje jie dirba ir (3) ar jų darbas yra susijęs su miestų planavimu.**

Didžioji dalis respondentų gyvena trijuose didžiuosiuose miestuose (iš jų Vilniuje – 42). Regionų centruose gyvena 4 respondentai, o mažesniuose miesteliuose ir kaimuose gyvena 12 respondentų.

Pav. 2. Kur gyvena apklausos respondentai? n=68 (visi respondentai)

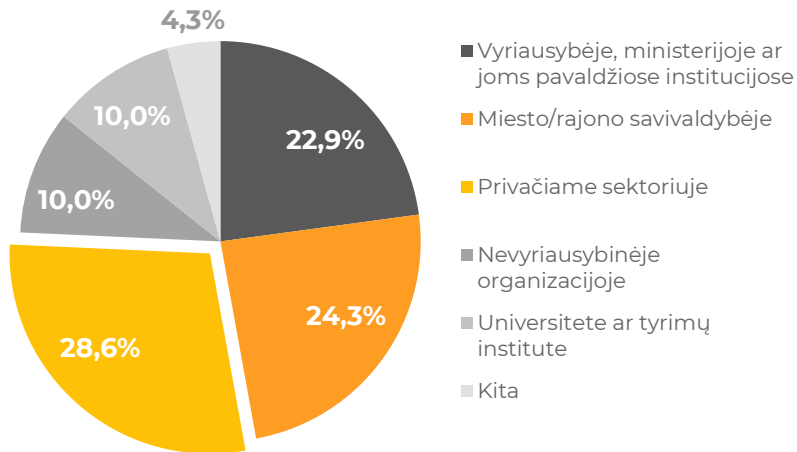
*Vilnius dominuoja, nes didžioji dalis dirbančiųjų su nacionaline politika ar privačiame sektoriuje yra įsikūrę būtent čia.

**tai Alytus, Marijampolė, Tauragė, Telšiai, Utena (pagal VRM Baltąją knygą). NB kai kurie respondentai paminėjo daugiau nei vieną gyvenvietę, Kita – anoniminiai/užsienis.

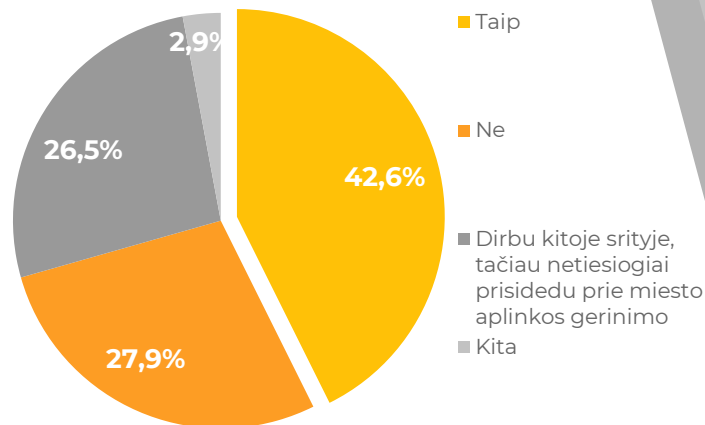
A. RESPONDENTAI (2)

Daugiausiai respondentų dirba privačiame sektoriuje (20), tada seka miesto ir rajono savivaldybės (17) bei Vyriausybė ir ministerijos bei joms pavaldžios institucijos (16); NVO ir akademijoje dirba po 7 respondentus.

Apie 43 proc. atsakiusiųjų (29) dirba tiesiogiai su miestų planavimu, dar beveik 27 proc. (18) netiesiogiai prisideda prie miesto valdymo ir planavimo – kartu tai sudaro apie 70 proc. visų respondentų. Likusiųjų, tikėtina, interesas labiau susijęs su DVT bendrai.

Pav. 3. Kur dirba apklausos respondentai?
n=66, respondantai galėjo rinkti kelis atsakymų variantus

Pav. 4. Ar jūsų darbas yra tiesiogiai susijęs su miestų planavimu? n=68

B. RESPONDENTŲ ŽINIOS APIE DVT (1)

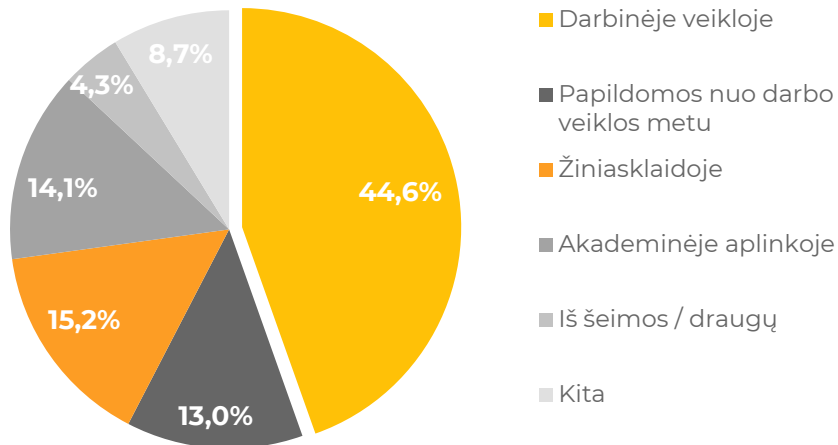
Į klausimą, ar teko anksčiau girdėti apie Darnaus vystymosi tikslus, TEIGIAMAI atsakė 58 respondentai (iš 68), likusieji dešimt atsakė NEIGIAMAI. Iš šių dešimties 4 buvo iš privataus sektoriaus (penktadalis visų šios kategorijos respondentų), 3 iš savivaldybių (18 proc.), po du iš Vyriausybės/ministerijų (12,5 proc.) ir akademijos (30 proc.). Tačiau girdėjusių ir negirdėjusių apie DVT proporcijas reikėtų vertinti atsargiai dėl mažos skirtingų sektorių kategorijų imties. Didžioji dalis respondentų apie DVT girdėjo darbinėje veikloje.

2016 m. atliktos apklausos metu tik 4 proc. visų Lietuvos gyventojų žinojo, kas yra DVT, **16 proc. apklaustųjų** apie tai buvo kažką girdėję, tad 85 proc. gauti čia apžvelgiamos apklausos metu yra įdomus rezultatas.

85 %

respondentų buvo
**anksčiau girdėję apie
Jungtinių Tautų
Darnaus vystymosi
tikslus (n=68)**

Pav. 5. Kur respondentai girdėjo apie DVT?
n=58, respondentai galėjo rinktis kelis
atsakymų variantus

B. RESPONDENTŲ ŽINIOS APIE DVT (2)

Jeigu jūsų darbas arba papildoma nuo darbo veikla susijusi su Tikslų / konkretaus Tikslų siekimu, pakomentuokite plačiau, kokioje srityje yra ši veikla, su koku (-iais) Tikslu (-ais) ir kaip ji yra susijusi? (n=50)

Turint omenyje apklausos tikslinę auditoriją, nenuostabu, jog didžiosios dalies respondentų veikla glaudžiausiai siejasi su DVT 11 – teritorijų planavimu, architektūra ir urbanistika ir/ar politikos formavimu. **Dalis respondentų konkrečiai paminėjo DVT 11 kaip pagrindinį tikslą prie kurio jie dirba**, įvardindami ir jiems aktualiausius uždavinius, susijusius su darniu miestų planavimu.

Bendruomenės būrimas ir įtraukimas, darnaus vystymosi švietimas (DVT 4) bei socialiai atsakingas verslas buvo kiti dažnai pasikartojantys atsakymai.

Kiti respondentų konkrečiai įvardinti DVT buvo 3, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 17; 12 ir 13 pasikartojo po porą kartų.

Dalis respondentų sakė, jog domisi ar dirba su darniu vystymusi apskritai.

Su DVT 11 susiję atsakymai buvo detaliesi, bet apskritai atsakymuose buvo mažai konkretumo: priemonės paminėtos tik labai bendrai, paminėjus DVT integravimą į konkrečius miesto strateginį ar teritorinį planavimą neišsiplėsta ką būtent tai reiškia ir kaip to siekiama.

Kita vertus, bendrai imant visus atsakymus matosi, jog DVT kalba nėra visiškai svetima, o pagrindiniai DVT 11 elementai (įtraukimas, darnus planavimas, viešosios erdvės, darnus judumas) taip pat yra suprantami ir pažįstami.

C. KAIP VYSTOSI LIETUVOS MIESTAI? (1)

*Absoliučios daugumos apklaustų ekspertų nuomone, Lietuvos miestai NĖRA vystomi darniai – taip atsakė **59 respondentai**; **9 respondentų** nuomone Lietuvos miestai YRA vystomi darniai.*

Pastarieji respondentai tokios savo nuomonės nepagrindė išsamiais komentarais. Tuo tarpu savo pasirinkimą plačiau pakomentavo 54 respondentai, manantys, jog miestai yra vystomi **nedarniai**.

87 %

respondentų mano, jog šiandien **Lietuvos miestai NĖRA vystomi darniai** (n=68)

C. KAIP VYSTOSI LIETUVOS MIESTAI? (2.1)

MESTŲ DARNAUS VYSTYMOSI PROBLEMINĖS SRITYS

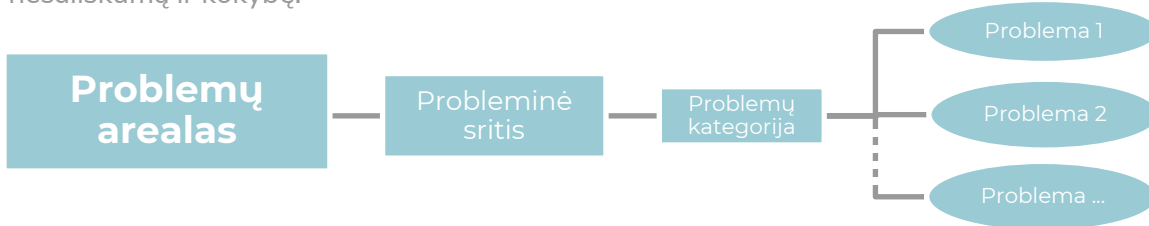
*Kodėl, Jūsų nuomone, Lietuvos miestai vystomi (ne)darniai?
Pakomentuokite plačiau savo atsakymą (n=55)*

Visos ekspertų įvardintos problemos buvo suskirstytos į tris problemų arealus, o šie į 13 probleminių sričių (**Pav. 6**).

Daugiausiai nedarnus miestų planavimas ir vystymas buvo siejamas su planavimo kultūra ir kompetencijomis (**Pav. 7a**), o tiksliau, tiek savivaldybės darbuotojų, tiek vystytojų ir planuotojų, tiek infrastruktūros naudotojų žinių apie darnų vystymą (kai ekonominė nauda yra derinama su socialine gerove ir aplinkos kokybe) stoka.

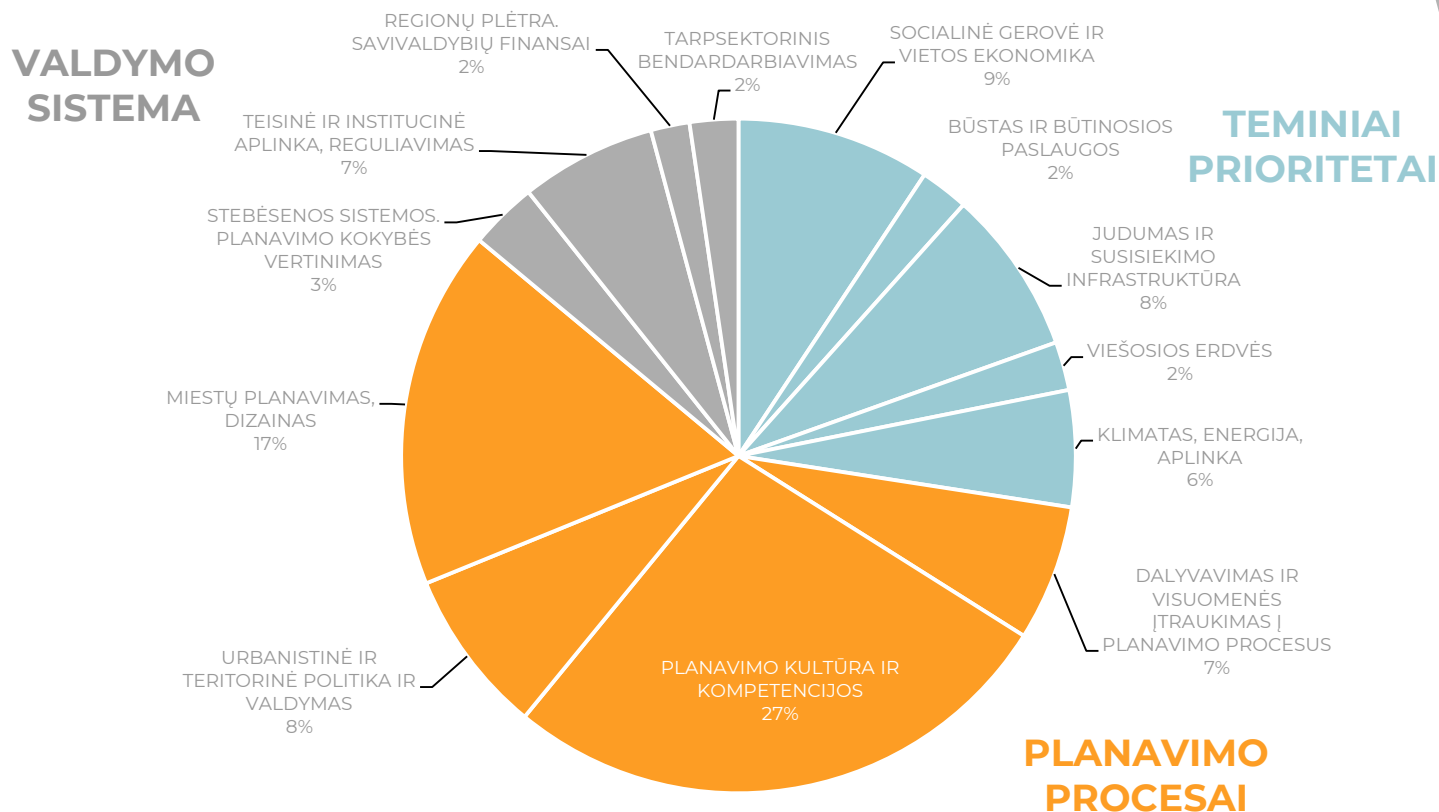
Nedarnaus miestų planavimo priežastys buvo mažiau siejamos su būstu, viešosiomis erdvėmis, klimatu ir energija. Ekspertai paminėjo šias problemas tik kitų, tikėtina aktualesnių, sričių kontekste. Pavyzdžiui, būsto klausimas buvo minimas kalbant apie augančią socialinę atskirtį ir įvardijant, kad egzistuoja socialinio būsto trūkumas miestų centruose, viešosios erdvės buvo minimos kalbant apie chaotišką gyvenamųjų rajonų užstatymą, o su klimatu susijusios problemos dažniausiai buvo minimos kalbant apie automobilių sukeltą taršą bei institucinę aplinką ir planavimo poveikio aplinkai vertinimo nešališkumą ir kokybę.

**Pav. 6. Hierarchinė
problemų klasifikacijos
sistema**

C. KAIP VYSTOSI LIETUVOS MIESTAI? (2.2)

MIESTŲ DARNAUS VYSTYMOSI PROBLEMINĖS SRITYS

Pav. 7a. Problemų arealai ir probleminės sritys (priežastys), pasak ekspertų, kodėl Lietuvos miestai ir gyvenvietės vystomi nedarniai

C. KAIP VYSTOSI LIETUVOS MIESTAI? (2.3)

MIESTŲ DARNAUS VYSTYMOSI PROBLEMINĖS SRITYS

Pav. 7b. išryškina kiekybiškai, **kiek respondentų** paminėjo problemas patenkančias į vieną ar kitą probleminę sritį (kurios buvo suskirstytos į smulkesnes kategorijas) ir **kiek problemų** patenkančių į vieną ar kitą probleminę sritį respondentai paminėjo. Pavyzdžiui, svarbiausia probleminė sritis buvo *Planavimo kultūra ir kompetencija*: čia 33 respondentai (60 proc.) įvardino 60 problemų patenkančių po šia sritimi. Tuo tarpu *Miestų planavimas ir dizainas* taip pat turėjo 60 paminėjimų, bet apie šios srities problemas, palyginimui, kalbėjo tik 24 respondentai (apie 44 proc.).

Reikėtų turėti omeny, jog „problemos“ nebūtinai buvo unikalios, t.y. respondentai nepaminėjo 60 skirtingų probleminių dalykų kalbėdami apie *Planavimo kultūrą ir kompetenciją*, didžioji dalis kalbėjo apie labai panašius iššūkius. Konkrečiai visos šios srities problemos pateko į 4 kategorijas (**Pav. 6**):

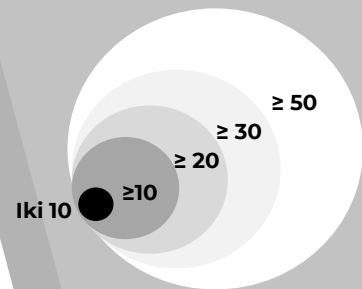
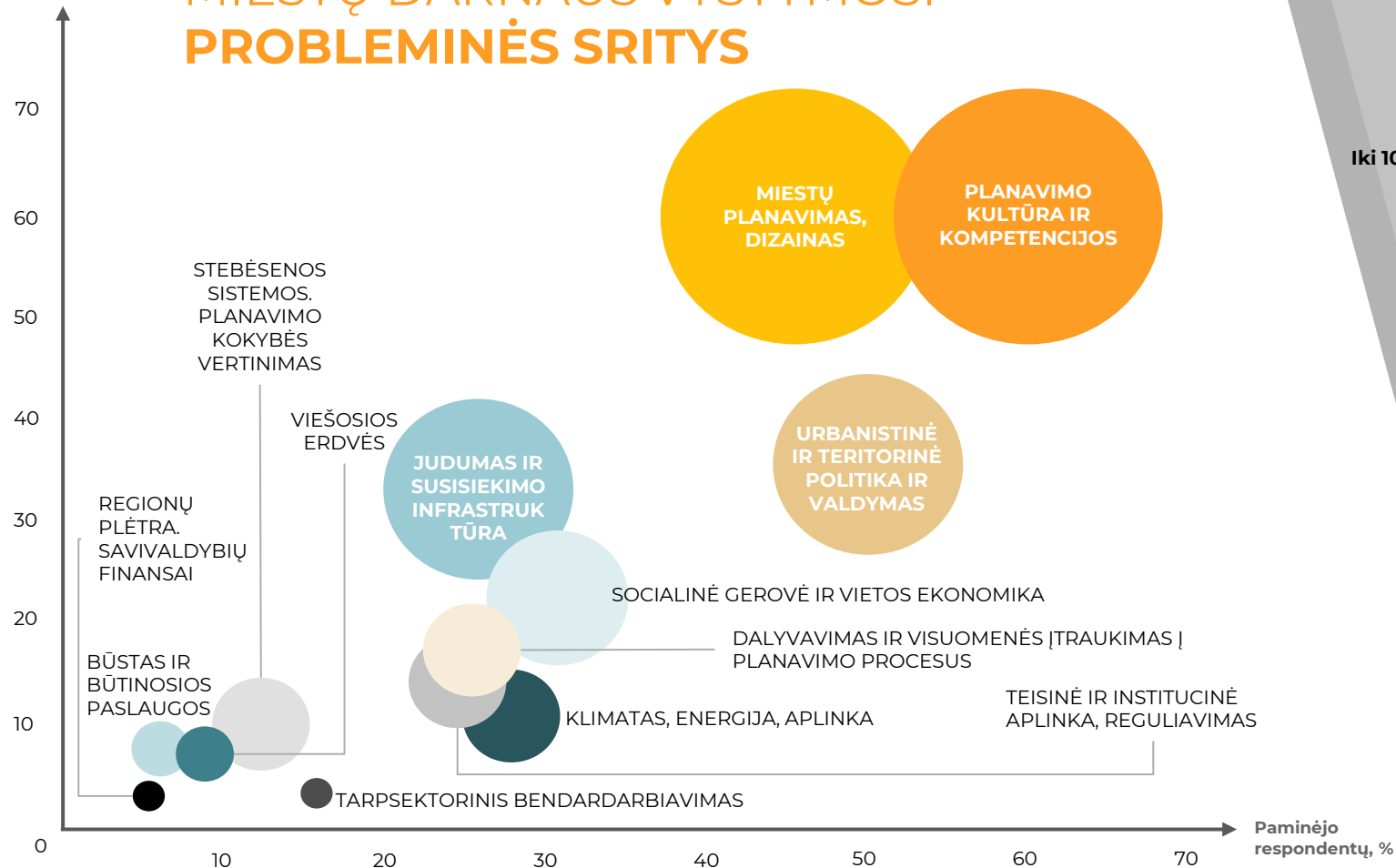
- ▶ *Žinių, ekspertinių įžvalgų, kompetencijų darnaus vystymo srityje trūkumas*
- ▶ *Sisteminio valdymo miesto lygmenyje bei tam parengtų specialistų trūkumas („Darni plėtra suprantama tik per ekonominio efektyvumo pusę, tik formaliai tenkinant aplinkosauginius reikalavimus ir ignoruojant socio-kultūrinius poreikius“)*
- ▶ *Biurokratinių procesų perteklius, kuris trukdo aktyviam, inovatyviam, kūrybiniam darbui, bendruomenių įtraukimo veikloms ir kompetencijų kėlimui*
- ▶ *Ilgalaikės perspektyvos planavime trūkumas*

Tokiu pat būdu buvo analizuojamos ir kitos įvardintos probleminės sritys.

Pav. 7b. spalvos referuoja į probleminius arealus išskirtus **Pav. 7a.** Iš diagramos matyti, jog arealas *Planavimo procesai* matomas kaip svarbiausias / problematiškiausias; antroje vietoje galėtų būti *Teminiai prioritetai*, kuriuos į viršų kelia *Judumas* ir *Socialinė gerovė*. Mažiausiai dėmesio sulaukė *Valdymo sistema* ir jos trūkumai kalbant apie darnesnio miestų vystymosi skatinimą ir užtikrinimą.

Atskirų
problemų
paminėjimai, sk.

MIESTŲ DARNAUS VYSTYMOSI PROBLEMINĖS SRITYS

Probleminės sritys
ir po jomis
patenkančių
problemų
paminėjimų sk.

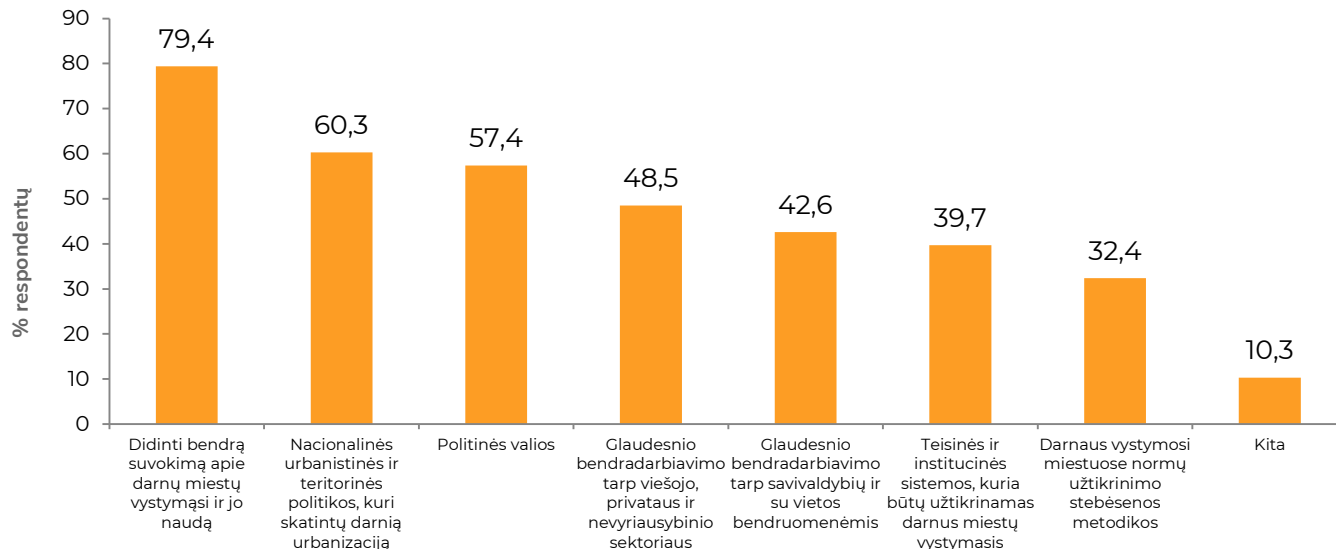
Pav. 7b. Probleminės
sritys: kiek kartų
įvardintos susijusios
problemos ir kiek
respondentų jas
įvardino

C. KAIP VYSTOSI LIETUVOS MIESTAI? (3) PRIEMONĖS

Ko, Jūsų nuomone, šiandien trūksta norint užtikrinti darnų Lietuvos miestų vystymąsi? Galite pasirinkti daugiau nei vieną variantą (n=68)

Bendro suvokimo apie darnų vystymąsi didinimas buvo dažniausiai pasirinkta priemonė, antroje vietoje esančią Nacionalinės urbanistinės ir teritorinės politikos formavimą aplenkusi 19 proc., o trečioje vietoje esančią Politinės valios didinimą – 22 proc. Mažiausiai populiarūs pasirinkimai – Teisinė ir Stebėsenos sistemos.

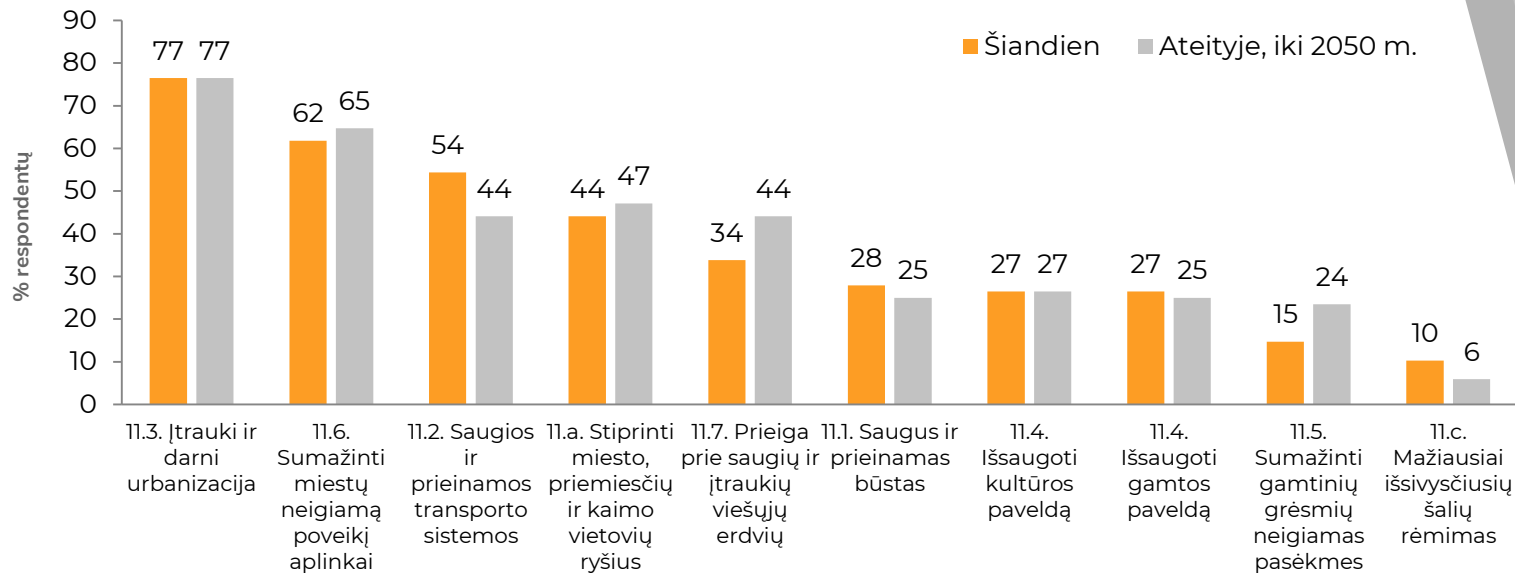

Pav. 8. Ko šiandien trūksta darnesniams miestų ir gyvenviečių vystymuisi, % respondentų?

n=68, respondentai galėjo rinktis visus tinkamus variantus

D. ŠIANDIENOS PROBLEMATIKA IR ATEITIES IŠŠŪKIAI

DVT 11 UŽDAVINIAI (1)

Pav. 9. Kurie DVT 11 uždaviniai yra aktualiausi Lietuvos miestų ir gyvenviečių vystymui(si), % respondentų?

n=68, respondentai galėjo rinktis iki 4 atsakymų variantų. 11.4 buvo išskirtas į du pasirinkimus, 11.b dėl jo mažesnio aktualumo (stichinių nelaimių rizikos mažinimas) ir didelės tematinės apimties buvo praleistas.

Apklausoje buvo pateikti du panašūs klausimai, kurie prašė respondentų išsirinkti **Lietuvos miestų ir gyvenviečių vystymui(si) aktualiausius DVT 11 Darnūs miestai ir bendruomenės uždavinius**. Pirmasis klausimas buvo apie ATEITĮ ir ilgalaikę perspektyvą iki 2050 m., antrasis – apie ŠIANDIENOS problemas. Klausimai buvo išskirti turint omenyje planuojamą naujojo LRBP koncepciją iki 2050 m.

D. ŠIANDIENOS PROBLEMATIKA IR ATEITIES IŠŠŪKIAI

DVT 11 UŽDAVINIAI (2.1)

Skirtumai tarp ŠIANDIEN ir ATEITIES perspektyvų nėra žymūs: tendencijos, kurie uždaviniai yra svarbiausi ar mažiau svarbūs bendrame kontekste, yra tapačios. **11.3. Įtraukti ir darni urbanizacija** bei **11.6. Sumažinti neigiamą miestų poveikį aplinkai** sulaukė daugiausiai pasirinkimų ir ekspertų buvo įvertinti kaip aktualiausi uždaviniai.

Trečia vieta tarp klausimų apsikeitė, nors skirtumas tarp pasirinkimų yra mažas. **11.2. Saugios ir prieinamos transporto sistemos** buvo matoma kaip trečia aktualiausia sritis ŠIANDIEN, tuo tarpu **11.a. Stiprinti ryšius tarp miestų, priemiesčių ir kaimų** užėmė trečią vietą ATEITYJE.

Mažiausiai aktualiais uždaviniais abiejuose klausimuose buvo pasirinkti **11.c. Mažiausiai išsivysčiusių šalių rėmimas** ir **11.5. Sumažinti gamtinių grėsmių neigiamas pasekmes**.

Iš viso **keturių** uždavinių svarba ATEITYJE padidėjo, keturių sumažėjo, dar dviejų liko tokia pati. Didžiausi pokyčiai ŠIANDIEN → ATEITYJE buvo užfiksuoti šiuose uždaviniuose:

- **11.2. Saugios ir prieinamos transporto sistemos:** ↓ 10 proc.
- **11.5. Sumažinti gamtinių grėsmių neigiamas pasekmes:** ↑ 9 proc.
- **11.7. Prieiga prie saugių ir įtraukių viešųjų erdvių:** ↑ 10 proc.

D. ŠIANDIENOS PROBLEMATIKA IR ATEITIES IŠŠŪKIAI

DVT 11 UŽDAVINIAI (2.2)

Kaip paaiškinti šiuos žymesnius pokyčius?

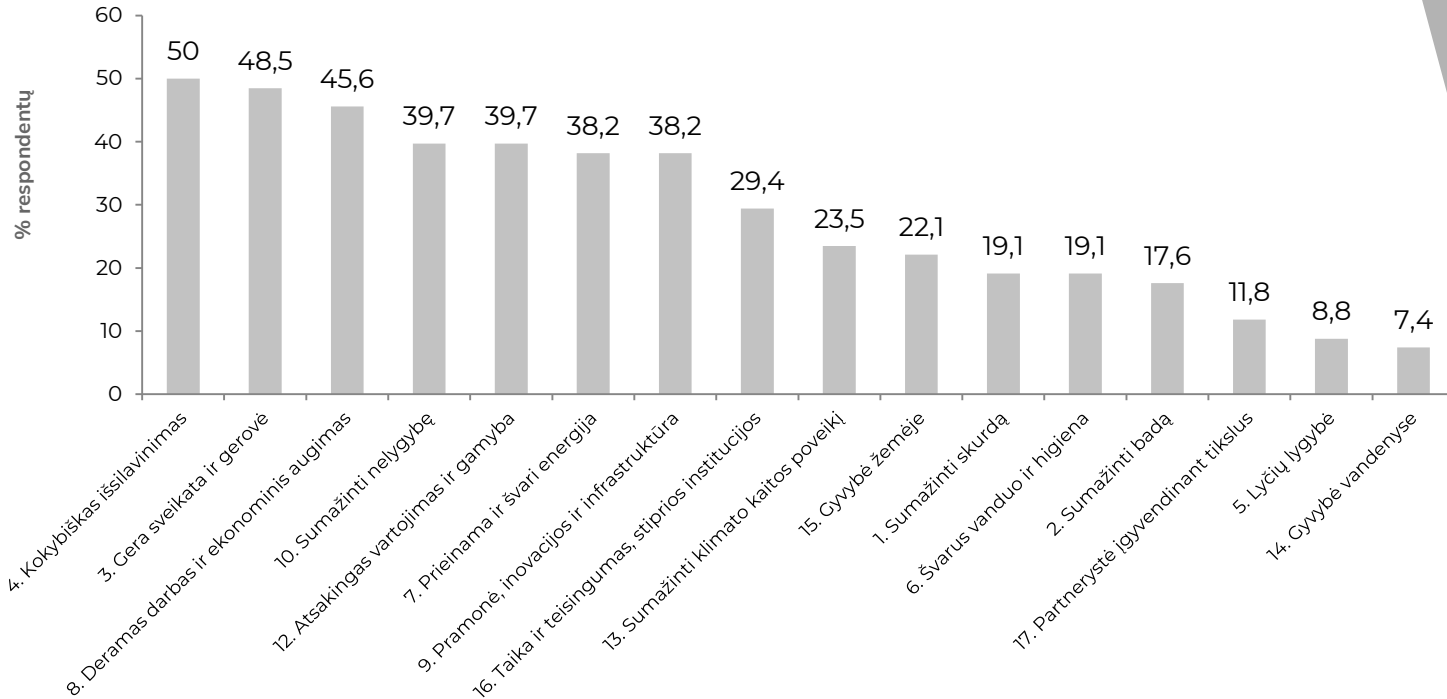
Kalbant apie 11.2, viešojoje erdvėje vis daugėja diskusijų apie švaresnį, efektyvesnį, alternatyvų transportą, miestai ruošia darnaus judumo planus – tikėtina, kad gautas rezultatas atspindi šias tendencijas ir jų sėkmingą įgyvendinimą praktikoje, todėl galima daryti prielaidą, jog todėl 11.2 ateityje matomas kaip mažiau probleminė sritis.

Tikėtina, kad 11.5 pokytis yra susijęs su vis populiaresnėmis klimato kaitos diskusijomis ir augančiu šio globalaus iššūkio suvokimu tarp specialistų ir visuomenėje bei supratimu, kad klimato pokyčių sukeltos grėsmės miestuose tik stiprės ir todėl labai svarbu miestų erdvių planavime užtikrinti miestų atsparumą.

11.7 pokytis gali būti susijęs su patogesnio, įtraukesnio, žalesnio miesto siekiamybe, vis dažniau artikuliuojama ir šiandien. Miestams plečiantis vis labiau aktualus tampa policentriškas miestų erdvių planavimas.

E. SĄRYŠIAI SU KITAIŠ DVT

DARNUS MIESTŲ IR GYVENVIEČIŲ VYSTYMASIS (1)

Pav. 10a. Kurie kiti DVT (neskaitant DVT 11) yra aktualiausi Lietuvos miestų ir gyvenviečių darniam vystymui(si), % respondentų? n=68, respondentai galėjo rinktis iki 5 atsakymų variantų. NB Be išplėstinių tikslų pavadinimų ir nuorodų į JT GA rezoliucijos tekstą ir globalgoals.org svetainę, jokios papildomos informacijos respondentams suteikta nebuvo.

E. SĄRYŠIAI SU KITAIŠ DVT

DARNUS MIESTŲ IR GYVENVIEČIŲ VYSTYMASIS (2)

Ekspertų buvo paprašyta įvertinti, kurie, jų nuomone, iš kitų DVT (neskaitant DVT 11), yra aktualiausi Lietuvos urbanizuotų teritorijų vystymui(si). Tarp pirmaujančių DVT galima būtų išskirti **DVT 4**, **DVT 3** ir **DVT 8**. Kitame spektro gale – **DVT 14**, **DVT 5** ir **DVT 17**.

Tai, jog Kokybiškas išsilavinimas (DVT 4) yra matomas kaip aktualiausias tikslas, patvirtina ir kiti apklausos klausimai, kur darnaus vystymosi švietimo didinimas buvo matoma kaip viena svarbiausių priemonių skatinti darnų miestų vystymąsi. Gera sveikata (DVT 3) ir Deramas darbas (DVT 8) yra nacionalinio (žr. NPP 2020) bei asmeninio lygmens (Eurobarometer 2018) prioritetai, todėl nenuostabu, jog jie pirmauja ir čia.

Kalbant apie ekspertų vertinimu mažiausiai aktualius tikslus, rezultatus tikėtina nulėmė suvokimo apie Tikslą trūkumas (DVT 17 *Partnerystė įgyvendinant tikslus atvejais*), žemas temos aktualumas šalies mastu (DVT 5 *Lyčių lygybė*) ir akivaizdžių tiesioginių sąsajų trūkumas (DVT 14 *Gyvybė vandenyse*).

Reikėtų atkreipti dėmesį, jog nei vienas iš Tikslų nesurinko daugiau nei 50 proc. visų pasirinkimų ir daug Tikslų surinko panašiai proc. pasirinkimų, kitaip tariant respondentai nesikoncentravo į vieną ar grupelę pagrindinių Tikslų, yra matoma plati pasirinkimų įvairovė ir, tikėtina, suprantama skirtingų Tikslų svarba.

Klausime buvo apribotas pasirinkimų skaičius, kad būtų galima išryškinti tam tikras tendencijas apie aktualiausius DVT ir palyginti juos su aktualiausiais DVT 11 uždaviniais, pasirinktais anksčiau aptartuose klausimuose. Tačiau akivaizdu, jog visi DVT daugiau ar mažiau tiesiogiai yra susiję su DVT 11 ir yra svarbūs jo įgyvendinimui.

4 KOKYBIŠKAS
IŠSILAVINIMAS

3 GERA SVEIKATA
IR GEROVĖ

8 DERAMAS DARBAS
IR EKONOMINIS AUGIMAS

14 GYVYBĖ
VANDENYSE

2.

Rezultatų diskusija

*Kaip suprantamas darnus vystymasis?
Aktualiausi DVT11 ir kiti DVT
Rezultatų skirtumai tarp respondentų
Kokias priemones reikėtų taikyti?*

Santrauka ir diskusija (1.1)

Darnus miestų vystymas(is)

Kaip suprantamas miestų darnus vystymasis?

87 proc. visų į apklausą atsakiusių ekspertų mano, jog Lietuvos miestai yra vystomi nedarniai. Klausimas „Kodėl, Jūsų nuomone, Lietuvos miestai vystomi ne/darniai?“ buvo pateiktas siekiant detaliau išsiaiškinti Lietuvos miestų darnaus vystymosi situaciją, bet taip pat buvo norima sužinoti, iš kokių pagrindinių komponentų, ekspertų nuomone, susideda darnus miestų ir gyvenviečių vystymasis.

Ekspertų pateiktas priežastis dėl nedarnaus Lietuvos miestų vystymo(si) būtų galima sugrupuoti į tokias pagrindines kategorijas (Pav. 7a ir b), tai:

- **Teminiai prioritetai / teminės probleminės sritys:** (1) būstas ir būtiniosios paslaugos, (2) socialinė gerovė ir vietos ekonomika, (3) mobilumas ir susisiekimo infrastruktūra, (4) viešosios erdvės, (5) klimatas, energija ir aplinka;
- **Planavimo procesai / procesinės probleminės sritys:** (6) dalyvavimas ir suinteresuotų šalių įtraukimas į planavimo procesus, (7) planavimo kultūra ir kompetencijos, (8) urbanistinė ir teritorinė politika ir valdymas, (9) miestų planavimas, dizainas ir priemonės;
- **Valdymo sistema / sisteminės probleminės sritys:** (10) vystymo, stebėsenos sistemos ir kokybės vertinimas, (11) teisinė ir institucinė aplinka, reguliavimas, (12) regioninė plėtra ir savivaldybių finansai, (13) tarpsektorinis bendradarbiavimas

Iš išskirtų pagrindinių sričių galima teigti, jog miestų darnus vystymasis, ekspertų akimis, tai ne tik miestų planavimo sprendimai darantys įtaką miestų gyventojų socialinei gerovei, vidaus ekonomikai ir poveikiui aplinkai, tačiau tai ir visas šių sprendimų priėmimo procesas bei valdymas, kuris turi būti įtraukus, skaidrus, paremtas tyrimų duomenimis, ekspertinėmis žiniomis bei orientuotas į ilgalaikę perspektyvą.

Santrauka ir diskusija (1.2)

Darnus miestų vystymas(is)

Kur labiausiai skauda? Kur efektyviausia taikyti priemones?

Iš išskirtų miestų darnaus vystymosi probleminių sričių ekspertai labiausiai pabrėžė **Planavimo procesus**. Tiksliau, **Lietuvos miestai nesivysto darniai, nes trūksta atitinkamos planavimo kultūros ir kompetencijos, vystoma neadekvati urbanistinė ir teritorinė politika, trūksta dalyvavimo ir visuomenės įtraukimo į planavimo procesus ir miestų planavimas ir dizainas nėra paremtas gyventojų poreikiais**. Tarp atsakiusių nemaža dalis paminėjo, jog šiuo metu miestų plėtros procesuose didžiausias dėmesys yra teikiamas vystymo greičiui ir kuriamai ekonominei vertei. Miestai vystomi esamoms problemoms siūlant pigius, greitus, populiarius sprendimus dažnai be ilgalaikės perspektyvos, apsiribojant politine kadencija. **Retai arba nepakankamai atkreipiamas dėmesys į aplinkos kokybės ir tvaraus, ilgalaikio infrastruktūros ir teritorijų planavimo standartus, kurie aprėpia socialinius, visuomenės įtraukties ir kultūrinius elementus**. Ekspertų nuomone, trūksta holistinio / kompleksinio požiūrio į planavimą ir skirtingų grupių interesų derinimo jau pačioje planavimo pradžioje.

Tam priežasčių yra daug, tačiau viena pagrindinių, kurią išskiria ekspertai – tai **žinių apie darnų vystymą stoka** tiek tarp savivaldybių darbuotojų, tiek tarp vystytojų, planuotojų, tiek tarp miesto infrastruktūros naudotojų. Taip pat dauguma identifikavo biurokratinių procesų, kurie trukdo kūrybinei veiklai, inovatyviems sprendimams, visuomenės įtraukties veikloms, perteklių. Siūlyta tokius procesus automatizuoti ir tuo pačiu metu kelti valstybės tarnautojų, savivaldybių darbuotojų kompetencijas darnaus vystymo(si) srityje bei didinti suvokimą kiek specialistų specifinė darbo sritis ir tikslai yra susiję su kitomis sritimis – t.y. didinti kompleksinę požiūrį į problemas bei jų sprendimo būdus, bendradarbiavimą sprendžiant problemas.

Santrauka ir diskusija (1.3)

Darnus miestų vystymas(is)

Kalbant apie **Temines problemines sritis, daugiausia ekspertai išskyrė socialinę gerovę ir vietos ekonomiką**, mažiau pabrėžė klimato, energijos ir aplinkos kokybę bei judumą ir susisiekimo infrastruktūrą, viešąsias erdves ir būstą.

Galiausiai, **Valdymo procesai** buvo proporcingai mažiausiai minima sritis, **tačiau ekspertų dažniausiai šioje srityje minima teisinė, institucinė aplinka**, užtikrinanti darnaus miestų vystymosi tąsą ir skaidrumą, įvardinta kaip tokia pati svarbi (paminėjimų kartai) kaip ir klimatas, energija, aplinka, judumas, susisiekimo infrastruktūra bei dalyvavimas ir visuomenės įtraukimas.

Tad galima daryti dalinę išvadą, kad ekspertai **darnaus vystymosi siekimą Lietuvos miestuose daugiausiai sieja su planavimo ir valdymo kultūros/pobūdžio pokyčiais** bei tam reikalingos adekvačios aplinkos (teisinės/institucinės) bei priemonių (dalyvavimas ir visuomenės įtraukimas, pasikartojančių procesų automatizavimas ir kt.) įvedimu. Augant suvokimui apie darnų vystymąsi bei vystantis kompetencijoms, ekspertų paminėtos teminės problemos tokios kaip miestų atsparumas klimato kaitos sukeliams grėsmėms, judumas ir susisiekimo infrastruktūra, socialinė gerovės ir vietos ekonomikos augimas taptų tiek miestų strategijų, tiek politikos formavimo pagrindas ir siekiamybės, tiek vystytojų projektų sėkmės užtikrinimo standartas, o ne vienetiniai pavyzdžiai.

Kita vertus, ekspertų buvo klausta, kokios pagrindinės priežastys nurodo, kad Lietuvos miestai yra vystomi (ne)darniai. Jeigu klausimas būtų formuluotas kitaip, pvz. „Kokie **reiškiniai parodo**, kad Lietuvos miestai yra vystomi (ne)darniai“, tikėtina, kad atsakymai taip pat būtų formuluojami daugiau siejant su teminėmis problemomis.

Santrauka ir diskusija (2.1)

Aktualiausi DVT ir DVT 11 uždaviniai

Aktualiausi DVT 11 uždaviniai šiandien ir ateityje: kokie matomi skirtumai ir panašumai, ir kaip tai galima būtų paaiškinti?

Skirtumai nežymūs. Aktualiausi DVT11 uždaviniai yra 11.3 Darni ir įtrauki urbanizacija ir 11.6 Sumažinti neigiamą miestų poveikį aplinkai, mažiausiai aktualūs – 11.c. Mažiausiai išsivysčiusių šalių rėmimas ir 11.5 Sumažinti gamtinių grėsmių neigiamas pasekmes.

Šie rezultatai yra įdomūs savo prieštaravimu. Viena vertus, dalyvavimas ir įtraukus urbanizacijos planavimas matomas kaip vienas didžiausių iššūkių ir siekiamybių Lietuvos miestuose, kita vertus, dalinimasis šiomis patirtimis, įtraukimas besivystančių šalių į darnaus vystymosi dialogą, parama jų darniam vystymuisi yra matomi kaip mažiausiai svarbūs. Tikėtina, jog ekspertai koncentravosi į miestų lokalias problemas ir jų priežastis, mažiau dėmesio skiriant globaliam kontekstui ir šalių partnerystei dėl darnaus vystymosi.

Tuo pačiu yra aiškiai suprantamas miestų poveikis oro kokybei, aplinkos taršai atliekomis, bet grėsmės priešinga kryptimi (iš gamtos į miestą), kurių priežastys dažnai slypi tuose pačiuose miestuose (pvz. iš dalies klimato kaita), nėra laikomos tiek pat svarbiomis. Tiesa, pastarajame uždavinyje stebimas vienas didžiausių pokyčių tarp ŠIANDIEN ir ATEITIES – 9 proc. aktualumo augimas pastarojoje.

Ar DVT11 atsakymai skiriasi nuo kitų DVT atsakymų? Jei taip, kodėl?

11.3 ir DVT 4 Kokybiškas išsilavinimas pirmavimai neprieštarauja vienas kitam – darnūs planavimo procesai, įtrauktis ir visų dalyvavimas juose reikalauja nemažai darnaus vystymosi švietimo pastangų ir priemonių. Vis tik 11.3 artimiausiai siejasi su DVT 16 ir 17, kurie kalba apie stiprias ir atviras institucijas bei partnerystes ir integralumą įgyvendinant kitus tikslus – šie tikslai nebuvo tarp aktualiausių, o DVT 17 buvo trečias nuo galo.

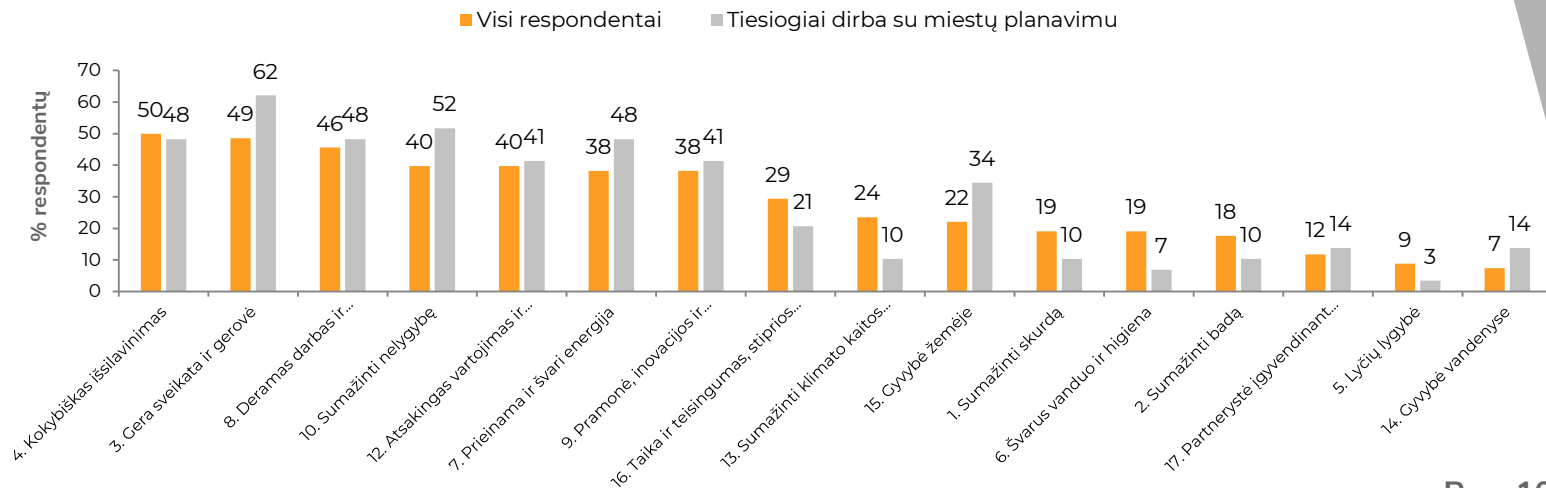
11.6 ir 11.2 Saugios ir prieinamos transporto sistemos, kuris taip pat buvo tarp svarbiausių uždavinių, glaudžiai siejasi su DVT 3 Gera sveikata ir gerovė, įvardintu antru pagal aktualumą DVT. Kita vertus, 11.6 aukštas įvertinimas tarp uždavinių nelabai atspindi su gamtinių sistemų gerove susijusių DVT įvertinime: visi aplinkos DVT (6, 13, 14 ir 15) yra antroje **Pav. 10a.** diagramos pusėje.

Santrauka ir diskusija (2.2)

Aktualiausi DVT ir DVT 11 uždaviniai

Ar atsakymai skiriasi: Pagal sektorius? Pagal urbanizuotų teritorijų tipus? Pagal dalyvavimą planavimo procesuose?

 Dėl mažos apklausos imties apskritai ir itin mažų atskirų kategorijų imtis atsakymų tendencijų skirtumus reikėtų vertinti atsargiai. Kelis atskirų kategorijų įvertinimus atlikome, konkrečiai žvelgiant į respondentus atsakiusius, kad miestų ir gyvenviečių planavimas yra jų tiesioginis darbas (n=29). Klausime, **ko trūksta darnesniai miestų vystymui**, ši respondentų kategorija atsakė taip pat kaip ir visa imtis, išskyrus Teisinės ir institucinės sistemos sulaukė daugiau pasirinkimų (**Pav. 8**). Klausime apie kitus DVT (**Pav. 10b**), ši respondentų grupė DVT 3, DVT 10 ir DVT 4 įvertino kaip svarbiausius DVT miestų ir gyvenviečių planavime. Ši grupė mažiau svarbos teikė DVT 13, bet daugiau 15 ir 14 bei 7.

Pav. 10b.

PROBLEMINĖS SRITYS	SOCIALINĖ APLINKA								EKONOMIKA				APLINKOS APSAUGA				
	1 SILVAINIO SISTĖMA	2 SILVAINIO SISTĖMA	3 SILVAINIO SISTĖMA	4 SILVAINIO SISTĖMA	5 SILVAINIO SISTĖMA	7 SILVAINIO SISTĖMA	11 SILVAINIO SISTĖMA	16 SILVAINIO SISTĖMA	8 SILVAINIO SISTĖMA	9 SILVAINIO SISTĖMA	10 SILVAINIO SISTĖMA	12 SILVAINIO SISTĖMA	6 SILVAINIO SISTĖMA	13 SILVAINIO SISTĖMA	14 SILVAINIO SISTĖMA	15 SILVAINIO SISTĖMA	17 SILVAINIO SISTĖMA
SOCIALINĖ GEROVĖ IR VIETOS EKONOMIKA	•		•	•			11.4, 11.a		•		•						
BŪSTAS IR BŪTINOSIOS PASLAUGOS	•						11.1			•	•						
JUDUMAS IR SUSISIEKIMO INFRASTRUKTŪRA						•	11.2, 11.6		•	•				•			
VIEŠOSIOS ERDVĖS			•				11.7, 11.4	•		•							
KLIMATAS, ENERGIJA, APLINKA						•	11.4, 11.5, 11.6					•	•	•		•	
DALYVAVIMAS IR VISUOMENĖS ĮTRAUKIMAS Į PLANAVIMO PROCESUS				•			11.3	•									•
PLANAVIMO KULTŪRA IR KOMPETENCIJOS				•		•	11.3			•							•
URBANISTINĖ IR TERITORINĖ POLITIKA IR VALDYMAS							11.3	•									•
MIESTŲ PLANAVIMAS, DIZAINAS				•			11.3, 11.5, 11.6			•		•					•
STEBĖSENOS SISTEMOS. PLANAVIMO KOKYBĖS VERTINIMAS							11.3	•									•
TEISINĖ IR INSTITUCINĖ APLINKA, REGULIAVIMAS							11.3	•									
REGIONŲ PLĖTRA. SAVIVALDYBIŲ FINANSAI	•						11.a	•			•						•
TARPSEKTORINIS BENDRADARBIAVIMAS							11.3, 11.a	•									•

Pav. 11. DVT ir DVT 11 uždaviniai, kuriuos atliepia pagal ekspertų apklausos atsakymus išskirtos probleminės sritys

Santrauka ir diskusija (3)

DVT žemėlapis

Kaip ekspertų įvardintos probleminės miestų darnaus vystymo(si) sritys atliepia DVT11 uždavinius ir likusius DVT?

Lentelė (**Pav. 11**) atsako į šį klausimą – probleminės sritys ir jų įvardintos problemos buvo įvertintos kritiškai ir palygintos su temomis ir iššūkiais apibrėžtais DVT 11 uždavinių ir likusių DVT.

Įvardintos probleminės sritys labiausiai atliepia DVT 16 Taika ir teisingumas, stiprios institucijos ir 17 Partnerystė siekiant tikslų. DVT 4 Kokybiškas išsilavinimas irgi reikšmingai reprezentuojamas, kaip ir DVT 9 Pramonė, inovacijos ir infrastruktūra. Mažiausiai dėmesio skirta su aplinkos apsaugą susijusiems DVT (6, 13, 14, 15). Trys DVT nebuvo paliesti iš viso – tai DVT 2 Sumažinti badą (kuris apima ir darnią žemdirbystę ir visavertę mitybą), DVT 5 Lyčių lygybė ir DVT 14 Gyvybė vandenyse.

Populiariausias DVT 11 uždavinys buvo 11.3 Darni ir įtrauki urbanizacija. Nemažai dėmesio susilaukė 11.6 Sumažinti miestų neigiamą poveikį aplinkai ir 11.4 Išsaugoti kultūrinį ir gamtos paveldą. Vienintelis uždavinys, su kuriuo susijusi problematika iš viso ekspertų nebuvo paminėta – 11.c Mažiausiai išsivysčiusių šalių rėmimas.

Taigi ekspertų atviri atsakymai apie Lietuvos miestų darnumą iš esmės sutampa su jų DVT 11 uždavinių aktualumo įvertinimu (**Pav. 9**). Kitų DVT aktualumo vertinimo rezultatai dalinai skiriasi nuo to, ką matome **Pav. 10a**. – savo kokybiniuose atsakymuose ekspertai daug daugiau dėmesio skiria temoms, kurias apima DVT 16 ir DVT 17 ir mažiau dėmesio DVT 8, DVT 3 ir DVT 10. Vertindami darnaus miestų vystymo(si) problematiką, ekspertai itin išskiria infrastruktūrą ir, siedami su ją (gyvenamųjų rajonų planavimu), mini socialinę gerovę ir aplinkos kokybę.

Lentelė leidžia identifikuoti žinių ir suvokimo spragas bei kurioms temos, kurias apima DVT, yra skiriama (per) mažai dėmesio – taip pat ir tarp ekspertų.

3.

Išvados iš
pusiau
struktūruotų
interviu su
ekspertais

*Bendra apžvalga
Pagrindiniai aspektai*

Rekomendacijos DVT procesui (1.1)

Pusiau struktūruoti ekspertų interviu

Kita viešosios konsultacijos dalis buvo pusiau struktūruoti interviu su įvairiomis suinteresuotomis šalimis: viešasis sektorius, NVO, verslas, akademija ir nepriklausomi ekspertai. Klausimai ir temos šiuose interviu skyrėsi nuo apklausos klausimų – interviu daugiau dėmesio skirta pačiam DVT integravimo į nacionalinį strateginį ir teritorijų planavimą procesui ir tokio integravimo naudai. Šių interviu rezultatai trumpai apžvelgti pagal sektorius ir išryškėjusias pagrindines temas.

VIEŠASIS SEKTORIUS / RODIKLIAI

- Viešojo sektoriaus atstovai DVT integravimą pirmiausiai mato per atitinkamą darnaus vystymosi rodiklių (stebėsenos) sistemą, kuri turėtų būti vientisa ir integruojama kartu į esamus planavimo dokumentus bei ruošiamus naujus. Manoma, kad stebint šiuos rodiklius būtų judama tinkama linkme ir su darniu vystymusi – šiuo metu „darnumo standartai“ yra taikomi tik fiktyviai, nėra kaip patikrinti progreso.

AKADEMIJA IR NEPRIKLAUSOMI EKSPERTAI / SIAURA APIMTIS IR KONKREČIOS STRUKTŪROS

- Siekiant integruoti DVT labai svarbu iškelti konkrečius klausimus, nusibrėžti aiškias struktūras (angl. frameworks), įsivardinti įrankius. Turint omeny DVT apimtį ir siekiant kokybiško proceso, svarbu kuo siauresnis fokusas. Svarbu DVT integruoti tiek į teritorijų, tiek į strateginį planavimą, bet jie turėtų būti traktuojami atskirai. Taip pat labai svarbu identifikuoti, kokius rodiklius galima stebėti, o kuriems rodikliams dar nėra duomenų, tačiau ateityje, kai bus pradėta kaupti informacija, juos būtų galima integruoti kartu su esamais.

Rekomendacijos DVT procesui (1.2)

Pusiau struktūruoti ekspertų interviu

PRIVATUS SEKTORIUS / EKONOMINĖ NAUDA

- Verslas pirmiausia stengiasi įžvelgti, kokią pridėtinę (ekonominę) naudą DVT integravimas atneša – pranašumas rinkose su investuotojais, pritraukiant geriausius darbuotojus, įvaizdis visuomenėje. DVT integravimas tiek į investavimo modelius, tiek į įmonės vidaus politiką, daugumoje apklaustų privataus sektoriaus įmonių Lietuvoje kol kas apsiriboja įmonių socialinės atsakomybės skatinimu, tačiau ryškėja ir platesnis matymas, t. y. darniu vystymusi paremtas aplinkos kokybės, visuomenės ir valdymo modelis (angl. *Environment, Society, Governance*). Šiuo atveju, integravimas vyksta įsivertinus savo veiklas ir nustačius, prie kurių DVT teigiamai ar neigiamai organizacija prisideda, pokyčiams įvertinti naudojami KPIs (angl. *key performance indicators*). Versle populiarūs tarptautiniai audito standartai (pvz. *Global reporting initiative, GRI*), įvertinantys organizacijos pastangas.

NVO IR PRIVATUS SEKTORIUS / VALSTYBĖ – LYDERĖ, MAŽESNIS AKCENTAS APLINKAI

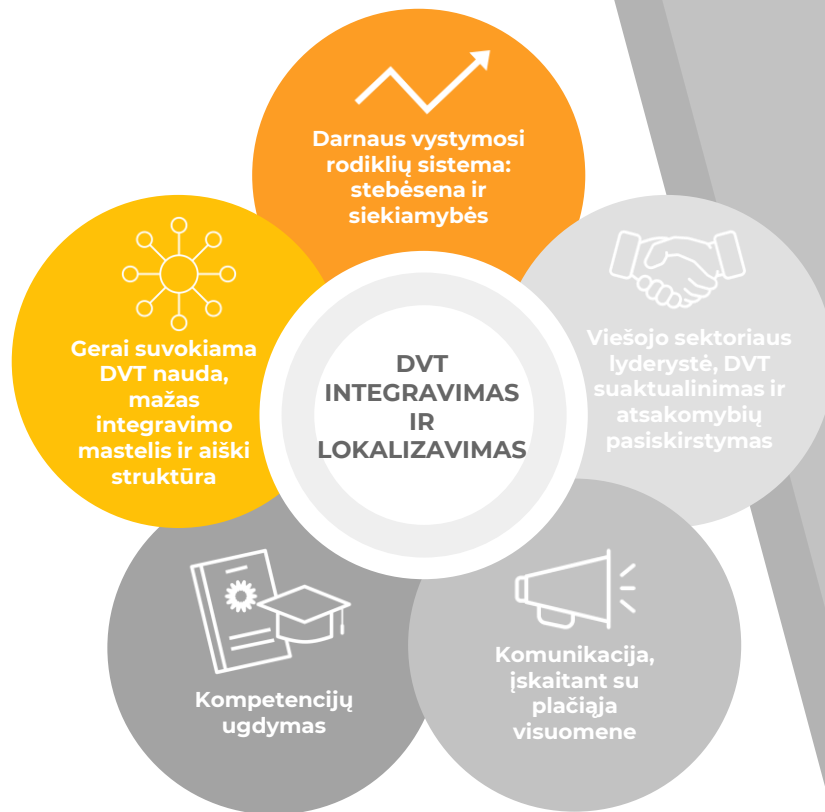
- Siekiant, jog DVT būtų išties integruojami privačiame sektoriuje ir kitose srityse, valstybė turėtų priimti DVT lyderės vaidmenį, turėtų būti aiškus atsakomybės prisiėmimas ir veiklų pasiskirstymas tarp institucijų, aiški komunikacija. Pvz. darnus vystymasis dar suprantamas tik kaip aplinkosauginis klausimas; daugiau dėmesio skirti socialinei ir ekonominei gerovei ir trijų dimensijų sąjungai. Nauda visoms suinteresuotoms pusėms – bendra kalba ir bendros vertybės, galimi bendradarbiavimo, finansinių paskatų modeliai susieti su DVT.

Rekomendacijos DVT procesui (2)

Remiantis viešosios konsultacijos metu surinktais duomenimis ir sekant anksčiau atliktomis analizėmis, DVT integravimas ir lokalizavimas turėtų remtis į penkis polius (Pav. 12).

Visi elementai aktualūs tiek nacionaliniu, tiek vietiniu lygiu. Aiški integravimo modelio struktūra (angl. framework) ir konkreti rodiklių sistema (įskaitant jos stebėseną ir nustatytas siekiamas reikšmes) – tai elementai turintys tiesioginį sąryšį su konkrečiu projektu ar iniciatyva. Likę elementai yra labiau horizontalūs ir labiau orientuoti į apskritai DVT temos išskėlimą, geresnį suvokimą tarp įvairių suinteresuotų šalių ir prieinamumo padidinimą.

Tikrai darnus vystymasis gali būti užtikrintas tik tuomet, kai skirtingi prioritetai yra derinami tarpusavyje, jų siekiama sinergiškai, atsižvelgiant į sąveikas ir sąryšius tarpusavyje per uždavinius ir rodiklius. DVT 11 Darnūs miestai ir bendruomenės yra itin kompleksinis DVT, savyje puikiai atspindintis šį integralumą ir turintis daug jungčių su kitais DVT. Taip pat ir **Pav. 12** pavaizduoti elementai turėtų vienas kitą papildyti, o jų siekti reikėtų kartu.

Pav. 12.

KONTAKTAI

Ieva Punytė
ieva.punyte@am.lt

Kristina Simonaitytė
kristina.simonaityte@am.lt

Daugiau:
kurklt.lt/projektai/darnus-teritoriju-planavimas/

Nuotr. Unsplash ir Realisbeautifulstock

© Kurk Lietuvai, LR aplinkos ministerija, 2018

Kurk
Lietuvai

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

PRIEDAS 3

Viešosios konsultacijos rezultatų analizė – trumpa apžvalga

MIESTŲ IR GYVENVIEČIŲ PLANAVIMAS IR JT DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLAI EKSPERTŲ APKLAUSA: REZULTATAI

PAGRINDINIS APKLAUSOS TIKSLAS: Išsiaiškinti JT Darnaus vystymosi tikslų (DVT) žinomumą tarp su miestų planavimu susijusių ekspertų, įvardinti ekspertų išskiriamą darnaus miestų vystymosi problematiką DVT sistemos rėmuose, išryškinti prioritetinius DVT 11 Darnūs miestai ir bendruomenės uždavinius ir sąsajas su kitais DVT.

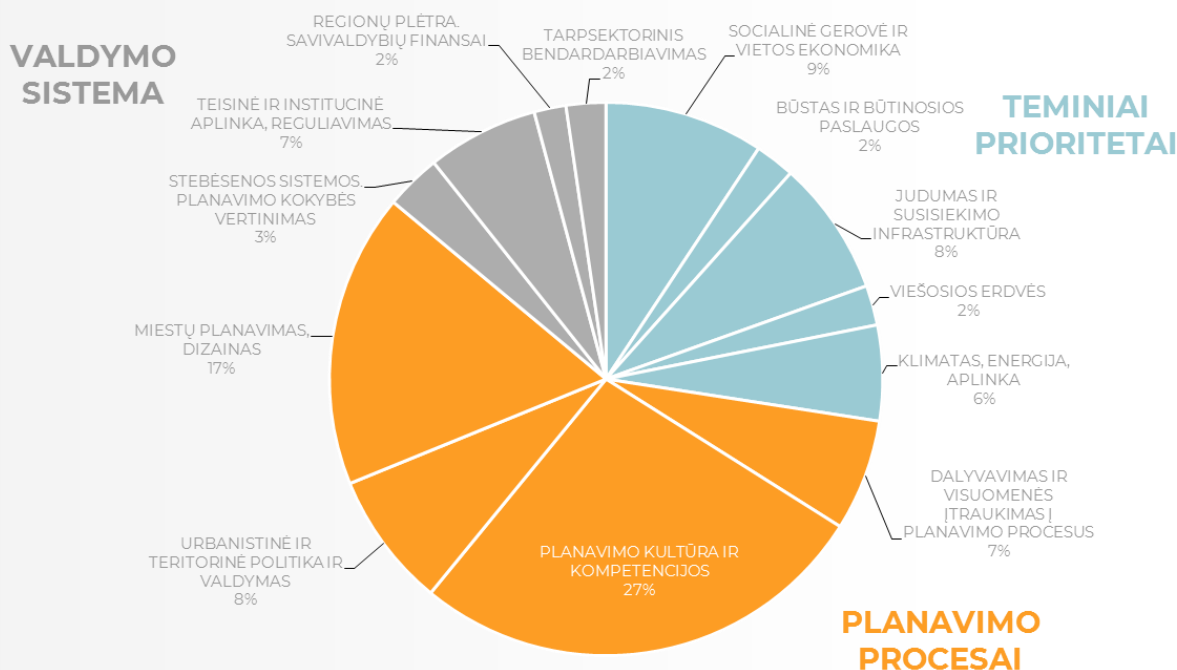
METODAI: apklausoje dalyvavo 68 ekspertai, iš jų 70 proc. tiesiogiai arba netiesiogiai dirba su miestų ir gyvenviečių planavimu.

REZULTATAI: Visos ekspertų įvardintos problemos apie Lietuvos miestų darnų vystymą(si) buvo suskirstytos į tris problemų arealus, o šie į 13 probleminių sričių (**Pav. 1**). Iš išskirtų pagrindinių sričių galima teigti, jog miestų darnus vystymasis, ekspertų akimis, tai ne tik miestų planavimo sprendimai darantys įtaką miestų gyventojų socialinei gerovei, vietos ekonomikai ir poveikiui aplinkai, tačiau tai ir visas šių sprendimų priėmimo procesas bei valdymas, kuris turi būti įtraukus, skaidrus, paremtas tyrimų duomenimis, ekspertinėmis žiniomis bei orientuotas į ilgalaikę perspektyvą.

Daugiausiai nedarnus miestų planavimas ir vystymas buvo siejamas su planavimo kultūra ir kompetencijomis, o tiksliau, tiek savivaldybės darbuotojų, tiek vystytojų ir planuotojų, tiek infrastruktūros naudotojų žinių apie darnų vystymą (kai ekonominė nauda yra derinama su socialine gerove ir aplinkos kokybe) stoka.

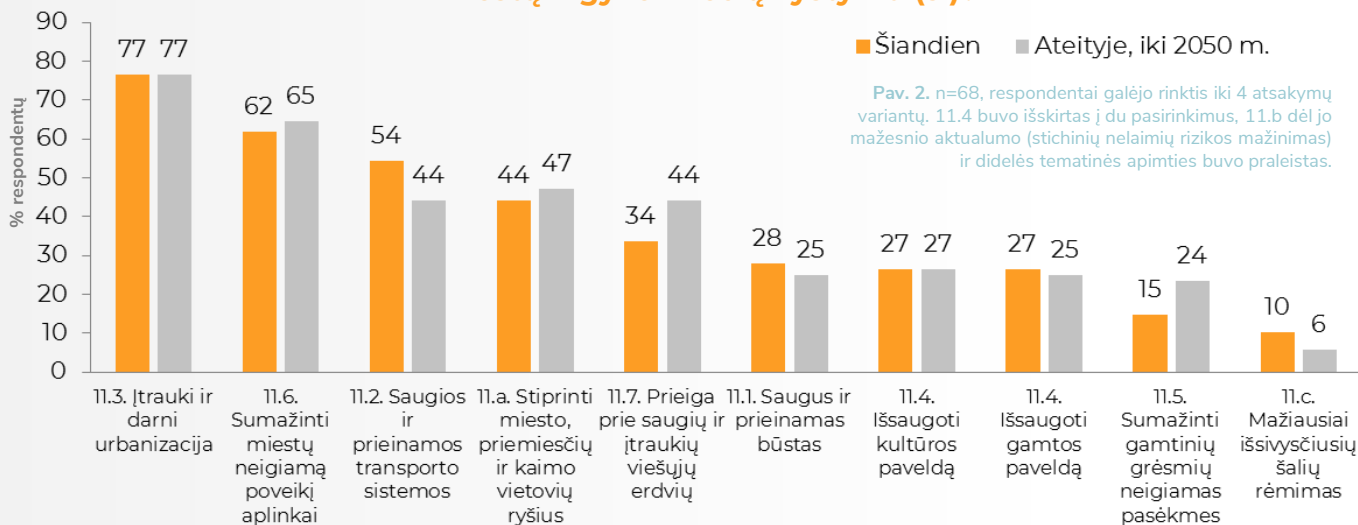
Nedarnaus miestų planavimo priežastys buvo mažiau siejamos su būstu, viešosiomis erdvėmis, klimatu ir energija. Ekspertai paminėjo šias problemas tik kitų, tikėtina aktualesnių, sričių kontekste. Pavyzdžiui, būsto klausimas buvo minimas kalbant apie augančią socialinę atskirtį ir įvardijant, kad egzistuoja socialinio būsto trūkumas miestų centruose, viešosios erdvės buvo minimos kalbant apie chaotišką gyvenamųjų rajonų užstatymą, o su klimatu susijusios problemos dažniausiai buvo minimos kalbant apie automobilių sukeltą taršą bei institucinę aplinką ir planavimo poveikio aplinkai vertinimo nešališkumą ir kokybę.

87 % respondentų nuomone, Lietuvos miestai šiandien **NĖRA** vystomi darniai

Pav. 1. Problemų arealai ir 13 probleminių sričių (priežasčių), pasak ekspertų, kodėl Lietuvos miestai ir gyvenvietės vystomi nedarniai, % nuo visų paminėjimų

Kurie DVT 11 Darnūs miestai ir bendruomenės uždaviniai yra aktualiausi Lietuvos miestų ir gyvenviečių vystymui(si)?

Pav. 2. n=68, respondantai galėjo rinktis iki 4 atsakymų variantų. 11.4 buvo išskirtas į du pasirinkimus, 11.b dėl jo mažesnio aktualumo (stichinių nelaimių rizikos mažinimas) ir didelės tematinės apimties buvo praleistas.

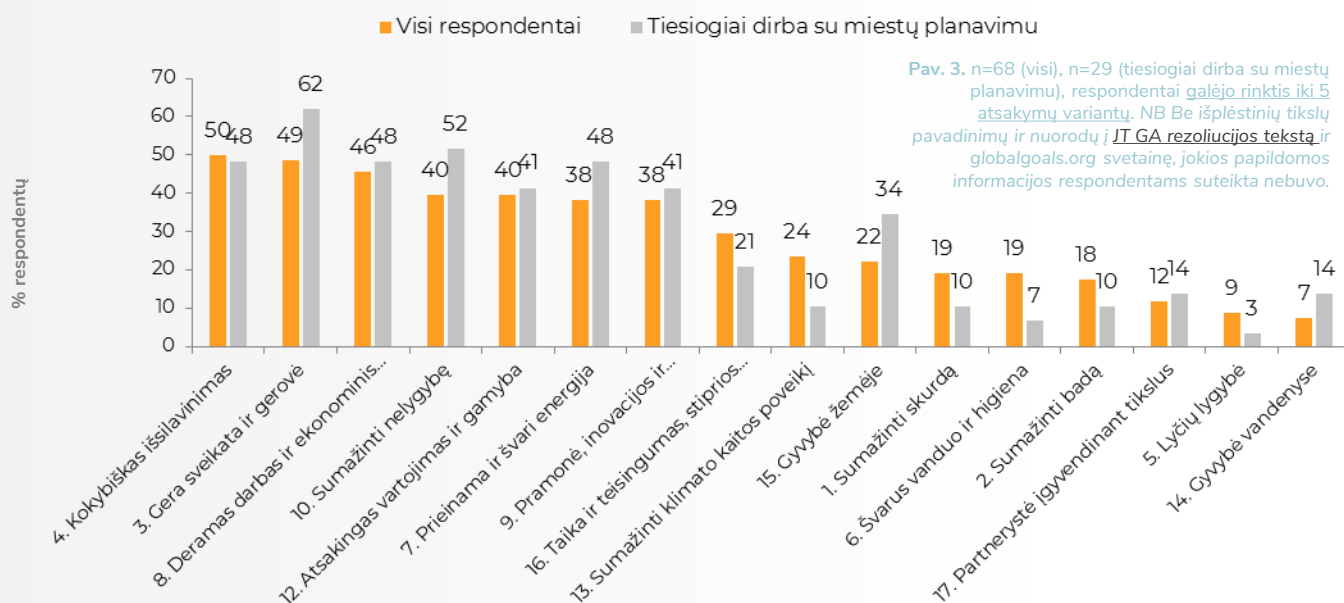
Skirtumai tarp ŠIANDIEN ir ATEITIES perspektyvų nėra žymūs (Pav. 2): tendencijos, kurie uždaviniai yra svarbiausi ar mažiau svarbūs bendrame kontekste, yra tapačios. 11.3. Įtraukti ir darni urbanizacija bei 11.6. Sumažinti neigiamą miestų poveikį aplinkai sulaukė daugiausiai pasirinkimų ir ekspertų buvo įvertinti kaip aktualiausi uždaviniai. Trečia vieta tarp klausimų apskritė, nors skirtumas tarp pasirinkimų yra mažas. 11.2. Saugios ir prieinamos transporto sistemos buvo matoma kaip trečia aktualiausia sritis ŠIANDIEN, tuo tarpu 11.a. Stiprinti ryšius tarp miestų, priemiesčių ir kaimo užėmė trečią vietą ATEITYJE. Mažiausiai aktualiais uždaviniais abiejuose klausimuose buvo pasirinkti 11.c. Mažiausiai išsivysčiusių šalių rėmimas ir 11.5. Sumažinti gamtinių grėsmių neigiamas pasekmes. Iš viso keturių uždavinių svarba ATEITYJE padidėjo, keturių sumažėjo, dar dviejų liko tokia pati. Didžiausi pokyčiai ŠIANDIEN → ATEITIS buvo užfiksuoti šiuose uždaviniuose:

- 11.2. Saugios ir prieinamos transporto sistemos: ↓ 10 proc.
- 11.5. Sumažinti gamtinių grėsmių neigiamas pasekmes: ↑ 9 proc.
- 11.7. Prieiga prie saugių ir įtraukių viešųjų erdvių: ↑ 10 proc.

Ekspertų taip pat buvo paprašyta įvertinti, kurie, jų nuomone, iš kitų DVT (neskaitant DVT 11), yra aktualiausi Lietuvos urbanizuotų teritorijų vystymui(si) (Pav.3). Tarp pirmaujančių DVT galima būtų išskirti DVT 4, DVT 3 ir DVT 8 (Deramas darbas ir ekonominis augimas). Kitame spektro gale – DVT 14, DVT 5 ir DVT 17. Reikėtų atkreipti dėmesį, jog nei vienas iš Tikslų nesurinko daugiau nei 50 proc. visų pasirinkimų ir daug Tikslų surinko panašiai proc. pasirinkimų – kitaip tariant respondantai nesikoncentravo į vieną ar grupę pagrindinių Tikslų, yra matoma plati pasirinkimų įvairovė ir, tikėtina, suprantama skirtingų Tikslų svarba.

Klausime buvo apribotas pasirinkimų skaičius, kad būtų galima išryškinti tam tikras tendencijas apie aktualiausius DVT ir palyginti juos su aktualiausiais DVT 11 uždaviniais. Tačiau akivaizdu, jog visi DVT daugiau ar mažiau tiesiogiai yra susiję su DVT 11 ir yra svarbūs jo įgyvendinimui.

Kurie kiti DVT (neskaitant DVT 11) yra aktualiausi Lietuvos miestų ir gyvenviečių darniam vystymui(si)?

Pav. 3. n=68 (visi), n=29 (tiesiogiai dirba su miestų planavimu), respondantai galėjo rinktis iki 5 atsakymų variantų. NB Be išplėstinių tikslų pavadinimų ir nuorodų į JT GA rezoliucijos tekstą ir globalgoals.org svetainę, jokios papildomos informacijos respondentams suteikta nebuvo.

PRIEDAS 6

Dokumentas Kaip DVT integravimas gali prisidėti prie darnesnio miestų ir gyvenviečių vystymo(si)?

KAIP DVT INTEGRAVIMAS GALI PRISIDĖTI PRIE DARNESNIO MIESTŲ IR GYVENVIEČIŲ VYSTYMO?

Darnaus vystymosi tikslai (DVT, angl. Sustainable development goals, SDGs) – tai 17-a Jungtinių Tautų 2015 m. priimtų globalių tikslų, kuriais siekiama iki 2030 m. panaikinti skurdą, užtikrinti taiką, visų pasaulio gyventojų socialinę ir ekonominę gerovę, nepaliekant nieko užnugaryje, bei saugoti planetą ir kovoti su klimato kaita.

Teritorijų planavimui aktualiausias yra DVT 11 Darnūs miestai ir bendruomenės, kuris kalba apie įtraukį, saugią, atsparių ir darnių miestų ir gyvenviečių kūrimą. Šiandien Lietuvos miestai vystosi nedarniai: plėtra dažnai yra nekontroliuojama ir neefektyvi, socio-ekonominė atskirtis didėja, taip pat auga ir neigiamas poveikis aplinkai. Miestų problematika per DVT prizmę apžvelgta I. lentelėje. Vienas pagrindinių DVT sistemos aspektų yra **tikslų tarpusavio sąryšiai ir integralumas**, t.y. siekiant vieno DVT yra/turėtų būti siekiama ir kitų tikslų. Būtent tokius DVT 11 ir jo uždavinių sąryšius su kitais tikslais atspindi II. schema.

Projekto atliktos ekspertų konsultacijos metu buvo įvardintos penkios plačios miestų ir gyvenviečių darnaus vystymo sritys, kurios padengia DVT 11 uždavinius bei atliepia tris darnaus vystymosi dimensijas – ekonominę ir socialinę gerovę bei aplinkos kokybę. Tai:

1) Prieinamas būstas ir būtinios paslaugos, 2) Viešosios erdvės, 3) Socialinė gerovė ir vietos ekonomika, 4) Mobilumas ir infrastruktūra, 5) Atsparumas klimato kaitai, energija ir aplinkos būklė.

Būtent šiose srityse DVT integravimas ir lokalizavimas yra aktualiausi ir čia turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys ir resursai. Taip pat, darni ir įtrauki urbanizacija, visuomenės dalyvavimas urbanizuotų teritorijų valdymo ir planavimo procesuose ekspertų buvo išrinktas kaip aktualiausias procesas užtikrinti darnesnį miestų ir gyvenviečių vystymąsi.

Esamos situacijos ir gerosios užsienio praktikos apžvalga

Ekspertų konsultacija, Lietuvai aktualiausių DVT 11 uždavinių nustatymas

Pasiūlymų generavimas bei modelio ir rekomendacijų rengimas

DVT integravimas ir lokalizavimas urbanizuotų teritorijų planavime

DVT11 DARNŲS MIESTAI IR BENDRUOMENĖS UŽDAVINIAI (IŠ JT GA REZOLIUCIJOS)

11.1. Iki 2030 metų užtikrinti visiems galimybės turėti **tinkamą, saugų ir prieinamą būstą ir naudotis būtiniausiomis paslaugomis**, taip pat atnaujinti lūšnykus.

11.2. Iki 2030 metų suteikti galimybę naudotis **saugiomis, prieinamomis, pasiekiamomis ir darniomis transporto sistemomis** visiems, **gerinant kelių eismo saugumą, ypač plečiant viešąjį transportą**, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamų asmenų, moterų, vaikų, asmenų su negalia ir pagyvenusių žmonių poreikiams.

11.3. Iki 2030 metų didinti **įtraukį ir darnią urbanizaciją** bei visų dalyvavimu pagrįsto, kompleksinio ir darnaus gyvenviečių planavimo ir valdymo gebėjimus visose šalyse.

11.4. Didinti pastangas **apsaugoti** ir išsaugoti pasaulio **kultūros ir gamtos paveldą**.

11.5. Iki 2030 metų smarkiai **sumažinti su gaivalinėmis nelaimėmis susijusių mirčių ir jų paveiktų žmonių skaičių**, taip pat labai sumažinti tiesioginius ekonominius nuostolius, susijusius su pasauliniu bendruoju vidaus produktu, kuriuos sukelia gaivalinės nelaimės, įskaitant su vandeniu susijusias gaivalines nelaimes, sutelkiant dėmesį į neturtingųjų ir pažeidžiamoje padėtyje atsidūrusių žmonių apsaugą.

11.6. Iki 2030 metų **sumažinti** vienam gyventojui tenkantį **neigiamą miestų poveikį aplinkai, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui**.

11.7. Iki 2030 metų suteikti visuotinę galimybę naudotis **saugiomis, įtraukiomis ir prieinamomis žaliomis ir viešomis erdvėmis**, pirmiausia moterims ir vaikams, pagyvenusiems žmonėms ir žmonėms su negalia.

11.a. Remti teigiamus ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius **miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšius** stiprinant nacionalinės ir regioninės plėtros planavimą.

11.b. Iki 2020 metų labai padidinti **miestų ir gyvenviečių, patvirtinančių ir įgyvendinančių integruotą politiką ir planus**, susijusius su įtrauktimi, veiksmingu išteklių naudojimu, migracija ir prisitaikymu prie klimato kaitos bei atsparumu gaivalinėms nelaimėms, skaičių, kurti ir įgyvendinti holistinį gaivalinių nelaimių rizikos valdymą visais lygiais remiantis Sendajaus gaivalinių nelaimių rizikos sumažinimo programa 2015–2030 metams.

11.c. Remti **mažiausiai išsivysčiusias šalis**, įskaitant finansinės ir techninės pagalbos teikimą, naudojantis vietinėmis medžiagomis statančias tvorius ir atsparius pastatus.

DVT IR DARNUS MIESTŲ VYSTYMAS SCHEMAS LEGENDA

1 JT Darnaus vystymosi tikslai

2 Kaip DVT 11 Darnūs miestai ir bendruomenės siejasi su kitais DVT (Lietuvos kontekste)?

3 DVT 11 uždaviniai aktualiausi įgyvendinant nurodytą DVT

Miestų problematika* pagal DVT: socialinė ir ekonominė gerovė bei aplinkos kokybė

SOCIALINĖ GEROVĖ

- 32 proc. kaimų gyventojų Lietuvoje gyvena skurde, lyginant su 27 proc. miesteliuose ir rajonuose ir 22 proc. didžiuosiuose miestuose (ES vidurkiai atitinkamai: 27 proc., 22 proc., 24 proc.) (Eurostat 2013).
- Šalyje didėja neįgalųjų ir 65 m. ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis, gyventojų senėjimas. Nors kaime gyvena apie trečdalis šalies gyventojų, jie sudaro apie 60 proc. visų skurstančiųjų.

- Nutukimo paplitimas Lietuvoje – 17,3 proc. tarp 15 m. ir vyresnių gyventojų (OECD 2017).
- Kliūtys maisto auginimui miestuose: aplinkos tarša, vietos trūkumas, skirtingi suinteresuotų šalių poreikiai.

- Lietuvoje kasmet dėl oro taršos sukeltų negalavimų ir ligų prieš laiką miršta daugiau nei 2,8 tūkst. žmonių (EEA 2017). Vienas pagrindinių taršos šaltinių: automobilių keliamą taršą, kuri daugiausiai koncentruojasi miestuose.
- Lietuvoje 2016 m. keliuose žuvo 6,7 / 100 tūkst. gyventojų (ES vidurkis 5,1 / 100 tūkst. gyv.) (Eurostat 2016).

- 65 proc. Lietuvos gyventojų teigia rūšiuojantys atliekas (ES vidurkis 67 proc.) (Eurobarometer 2017).
- Mokymosi visą gyvenimą lygis 25–64 metų amžiaus grupėje kyla labai lėtai: 2012 m. jis siekė 5,7 proc., o 2016 m. 6 proc. Išlieka dideli skirtumai tarp miesto ir kaimo (kaime 2016 m. – 3,7 proc.) (VNR 2018).

- Tik 49 proc. moterų Lietuvoje jaučiasi saugiai eidamos namo tamsiu paros metu (ES vidurkis 63 proc., EQLS 2016).
- Nesaugūs kaimuose jaučiasi 26 proc. gyventojų, miesteliuose ir rajonuose 46 proc., didžiuosiuose miestuose 45 proc. (ES vidurkiai atitinkamai: 18 proc., 25 proc., 30 proc.) (Eurostat 2012).

- Apie 66 proc. Lietuvos gyventojų gyvena daugiabučiuose, kurių dauguma yra smarkiai susidėvėję ir energetiškai neefektyvūs. Nuo 2013 m. renovuoti apie 2 tūkst. daugiabučių (iš apie 30 tūkst. renovuotinų) (BETA 2017).
- Individualūs būstai dar daug kur yra šildomi kietuoju kuru, gyventojai neturi galimybės pasirinkti, kokią energiją pirkti (iš atsinaujinančių šaltinių ar kitą).

- 87 proc. apklaustų ekspertų manymu, Lietuvoje miestai nėra planuojami darniai, remiantis DVT išryškintais principais (Kurk Lietuvai 2018).

- 28 proc. Lietuvos gyventojų per paskutinius 12 mėn. dalyvavo sprendžiant vietos viešuosius reikalus (VRM 2016).

EKONOMINĖ GEROVĖ

- 19 proc. Lietuvos gyventojų viešąjį transportą pasiekia sunkiai arba labai sunkiai (ES vidurkis 20,4 proc.) (Eurostat 2012). Šis mobilumo trūkumas sukuria kliūtis, pavyzdžiui, sėkmingai į darbo rinką įtraukti pažeidžiamiausių grupių atstovus.

- Bendra infrastruktūros kokybė Lietuvoje – 4,9 balo (1= mažai išvystyta, 7= plačiai išvystyta ir efektyvi lyginant su kitomis šalimis) (WEF 2018).
- 2016 m. investicijos į MTEP siekė apie 0,85 proc. BVP, gerokai atsiliekant nuo ES vidurkio (2,03 proc.) (Eurostat 2016).

- 2016 m. TUI vienam gyventojui siekė 4,9 tūkst. EUR. Dideli skirtumai tarp didžiųjų miestų ir regionų (max. Vilniaus apskrityje – 12,3 tūkst. EUR, min. Tauragės apskrityje – 273 EUR. (LSD 2016).
- Gini koeficientas, matuojantis pajamų nelygybę, Lietuvoje yra didžiausias iš visų ES šalių narių – 37,9 balų (ES vidurkis 31,0 balų) (Eurostat 2017).

- Apie 48 proc. atliekų Lietuvoje yra perdirbamos ir kompostuojamos, bet apie 30 proc. dar yra šalinamos sąvartynuose (Eurostat 2016).
- Lietuvoje perdirbama apie 60 proc. pakuočių (Eurostat 2015).

- 10,6 proc. Lietuvos gyventojų neturi namuose tinkamos kanalizacijos: vonios, dušo ar viduje įrengtų tualetų (ES vidurkis 2,4 proc., 2015) (Eurostat 2015).
- Miestuose 9 proc. daugiau gyventojų turi prieigą prie saugiai tvarkomų sanitarinių paslaugų nei kaimuose (JMP 2015).

- Iki 21 a. pab. jūros lygis ties Klaipėda gali pakilti iki 1 m, tai smarkiai padidintų Klaipėdos, Palangos ir Klaipėdos uosto užtvindymo riziką (Bukantis et al, 2017).
- Numatoma, kad klimato kaita 2030-2050 m. kasmet gali pareikalauti iki 250 tūkst. priešlaikinių žmonių mirčių. Tai lems geriamojo vandens ir maisto trūkumą, įvairios ligos (pvz. maliarija), išaugęs mirtingumas dėl karščio bangų ir kitos priežastys (Bukantis et al. 2017).

- 90 proc. visų nuotekų Lietuvoje yra deramai tvarkomos, siekiama pasiekti 100 proc. lygį (VNR, 2018).
- Apie 85 proc. maudyklų Lietuvoje yra puikios kokybės, bet pasitaiko momentinės taršos atvejų, daugiausiai dėl žemės ūkio veiklų ir miestų neigiamo poveikio (EEA, 2018).

- Žalioji infrastruktūra (natūralios ir pusiau natūralios ekosistemos, žaliosios erdvės ir elementai) Lietuvoje užima 44 proc. šalies teritorijos – ES vidurkis 59 proc. (Urban data platform 2010).
- Žalioji infrastruktūra miestuose didina atsparumą gamtinėms grėsmėms (karščio bangoms ar potvyniams), puoselėja biologinę įvairovę ir visuomenės sveikatą.

APLINKOS KOKYBĖ

- Pasaulio miestai užima iki 3 proc. sausumos paviršiaus, bet išmeta apie 70 proc. CO₂ ir suvartoja apie 70 proc. energijos (UN-Habitat 2011).
- Lietuvos suteikta vystomojo bendradarbiavimo parama 2016 m. siekė 51,6 mln. EUR arba 0,14 proc. BVP, dalis skiriama klimato kaitos poveikių švelninimui besivystančiose šalyse.

*Sąrašas nėra baigtinis, galimų temų ir sričių yra daugiau. Čia parinkti pavyzdžiai, autorių nuomone, iliustruoja šiandienos miestų realijas ir susieja jas su aktualiais DVT. Ne visi DVT turi aiškų ir tiesioginį ryšį su urbanizuotomis teritorijomis ir jų planavimu, todėl į kai kuriuos tikslus pažvelgta plačiau ir integraliau.

II. Kaip DVT integravimas gali prisidėti prie darnesnio miestų vystymo?

Urbanistinis ir teritorijų planavimas – tai inžineriniai, socialiniai ir ekonominiai sprendimai saugioms ir visiems prieinamoms viešosioms miesto erdvėms, grįsti politine valia, skirtingų suinteresuotų šalių dalyvavimu ir interesų derinimu. Šiems procesams užtikrinti reikia stiprių, įtraukių ir patikimų vietos institucijų.

Nekontroliuojama miestų drieka gali turėti neigiamos įtakos natūralioms ekosistemoms. Integruotas požiūris į urbanizaciją, saugant gamtinius išteklius, skatina investuoti į ekosistemų atkūrimą, siekiant padidinti miestų atsparumą gamtinėms nelaimėms, mažinti oro taršą ir kitą miestų neigiamą poveikį aplinkai bei užtikrinti būtinų ekosisteminių paslaugų tiekimą.

Darnių ir efektyvių atliekų (skystųjų ir kietųjų) tvarkymo sistemų diegimas miestuose yra labai svarbus siekiant išsaugoti jūrinius išteklius ir vandenyse esančią biologinę įvairovę.

Miestai užima iki 3 proc. Žemės sausumos ploto, bet išmeta apie 70 proc. visų šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Koncentruota infrastruktūra, transportas, gamyba ir vartojimas ir kita prisideda prie žymaus miestų neigiamo poveikio aplinkai. Klimato kaitos švelninimui skirtų priemonių įgyvendinimas leistų padidinti ir miestų bei gyvenviečių atsparumą neigiamam klimato kaitos poveikiui (pvz. potvyniams, karščio bangoms etc.)

Miestuose – didžiausias gamybos ir vartojimo santykis. Tad miestai yra ta vieta, kur efektyviausiai galima pasiekti žiedinės ekonomikos rezultatų, taikyti darnius gamybos ir vartojimo modelius, pavyzdžiui, statybų sektoriuje bei mažinti organinių ir neorganinių atliekų kiekius, įskaitant ir per visuomenės švietimą.

Urbanizuotose teritorijose Lietuvoje gyvena 67 proc. šalies gyventojų, miestai yra finansiniai, pramonės, švietimo ir kultūros centrai. Darnūs miestai planuojami kompaktiški, jungiantys, saugūs, integruoti, atsparūs, įtraukūs ir mažo poveikio aplinkai.

Lietuvoje matomi dideli socio-ekonominiai skirtumai tarp miestų ir kaimų ir pačiuose miestuose. Mažinant šią erdvinę atskirtį būtina užtikrinti visuotinę prieigą prie viešųjų erdvių, užtikrinti galimybes visiems turėti tinkamą, saugų ir prieinamą būstą, susisiekti ir naudotis būtiniausiomis paslaugomis.

Darnių miestų vystymui reikia visų suinteresuotų šalių konsensuso paremtų vystymosi scenarijų ir nuoseklių, integralių miestų ir gyvenviečių planų. Tai turėtų nustatyti veiksmingą išteklių naudojimą, opių socialinių problemų sprendimus, prisitaikymą prie klimato kaitos, bendradarbiavimą, dalijantis žiniomis ir plėtojant integruotus standartus.

Darni urbanizacija prisideda ir prie skurdo mažinimo, užtikrinant išsėmęs prieinamą būstą, (žaliąsias) viešąsias erdves, vienodas mobilumo galimybes, taip pat apsaugą stichinių nelaimių atveju, pirmiausiai orientuojantis į labiausiai pažeidžiamas gyventojų grupes.

Stiprinami miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšiai, užtikrinant prieigą prie sveiko, maistingo ir pilnaverčio maisto. Adegvačios sąlygos maisto gamybai vietos lygiu (angl. urban gardening) bei darni ir aplinkos neteršianti žemdirbystė – tai tiek kaimo, tiek miesto gyventojų ap(s)irūpinimo maistu ir maisto saugos užtikrinimą lemiantys faktoriai.

Būstas, transportas ir prieiga prie žaliųjų viešųjų erdvių yra vieni svarbiausių gyventojų sveikatos ir gerovės veiksnių. Planuojami sveikatos miestai leistų sumažinti negalavimų ir mirčių dėl oro taršos; sumažinti žuvusių ir sužeistų keliuose skaičių; užtikrinti visiems prieigą prie saugaus transporto, skatinti alternatyvias transporto priemones; užtikrinti prieigą prie žaliųjų miesto erdvių.

Miestai su išvystyta ir kokybiška švietimo infrastruktūra tampa inovacijų, technologijų, verslo bei kultūros centrais pritraukiančiais ir didesnes tiesiogines užsienio investicijas (TUI). Taip pat darnaus vystymosi švietimas miestuose – tai sveikos ir atsakingos, aplinkai draugiškos gyvensenos miestuose skatinimas, visų dalyvavimo miesto kūrime įgūdžių lavinimas.

Saugesnė ir prieinama viešoji infrastruktūra ir transportas (bei kiti miestų planavimo ir dizaino elementai) prisideda prie moterų, taip pat senyvo amžiaus žmonių, neįgalųjų socio-ekonominio potencialo ir gerovės didinimo. Labai svarbu įgalinti platesnį ratą (ypatingai įtraukiant moteris ir neįgaliuosius) į miestų valdymo ir planavimo sprendimų priėmimą.

Saugaus geriamo vandens, sanitarinių paslaugų (uotekų valymo ir kanalizacijos) kokybės užtikrinimas, lietaus vandens nutekėjimo ir kietųjų atliekų tvarkymas planuojami ir valdomi integruotu būdu.

Energijos efektyvumą miestuose didina vykdoma daugiabučių renovacija. Taip pat sudarant sąlygas atsinaujinančių išteklių energetikos (individualiam) vartojimui ir gamybai yra mažinamas neigiamas poveikis aplinkai, įskaitant neigiamą klimato kaitos poveikį.

Miestuose yra sukuriami didžiausia BVP dalis. Tam būtina skatinti didesnį įvairių tipų mobilumą ir kurti susisiekimo tinklą, užtikrinantį visiems vienodą prieigą prie darbo galimybių, taip pat užtikrinti saugią darbo aplinką.

Tvari urbanizacija – miestuose skatinama energiją tausojančių pastatų statyba, kuriama kokybiška, patikima, saugi ir klimato kaitai atspari transporto ir viešųjų erdvių infrastruktūra, technologijų vystymas pastatų ir inžinerinių statinių planavime, projektavime, statyboje ir eksploatacijoje.